

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 40/10, 46/10, 06/13 i 70/17) i člana 17 Statuta Centralne banke Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, broj 83/17), a u vezi sa članom 7 stav 3 Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni list Crne Gore“, br. 33/14 i 44/18) i članom 2 stav 1 Pravilnika o smjernicama za izradu analize i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni list Crne Gore“, broj 65/18), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 05. aprila 2019. godine, utvrdio je

**SMJERNICE  
ZA IZRADU ANALIZE RIZIKA I FAKTORIMA RIZIKA RADI SPRJEČAVANJA  
PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA KOD OBVEZNIKA KOJE NADZIRE  
CENTRALNA BANKA CRNE GORE**

## **I. UVOD**

Ovim smjernicama se, u skladu sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Službeni list CG“, br. 33/14 i 44/18) - (u daljem tekstu Zakon) i propisima donijetim na osnovu Zakona, bliže uređuje izrada analize rizika kojom obveznici kojima Centralna banka Crne Gore izdaje dozvolu, odnosno odobrenje za rad i nad kojima vrši nadzor (u daljem tekstu: obveznici) utvrđuju procjenu rizičnosti pojedinog klijenta, grupe klijenata, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala, na osnovu faktora rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i rezultata nacionalne procjene rizika.

Ove smjernice su dužni, saglasno Zakonu, da primjenjuju sljedeći obveznici:

- banke i druge kreditne institucije i filijale stranih banaka;
- finansijske institucije koje obavljaju poslove otkupa potraživanja, finansijskog lizinga, čuvanja u sefovima, faktoringa, izdavanja garancija i drugih jemstava, kreditiranja i kreditnog posredovanja i mjenjačke poslove;
- pružaoci platnih usluga, osim banaka i drugih kreditnih institucija i filijala stranih banaka (u daljem tekstu: platne institucije) i institucije za elektronski novac sa sjedištem u Crnoj Gori, i
- pravna lica, privredna društva i fizička lica koja obavljaju djelatnost odnosno poslove vezane za izdavanje i upravljanje virtuelnim valutama, uključujući usluge mijenjanja virtuelnih valuta u konvencionalne valute i obrnuto, a kojima Centralna banka Crne Gore izda dozvolu, odnosno odobrenje za rad.

Ove smjernice se sastoje od dva dijela, i to: dijela koji se odnosi na sve obveznike i dijela koji se odnosi na pojedine obveznike, uvažavajući specifične okolnosti u vezi s rizicima koji se odnose samo na te obveznike.

## **II. SMJERNICE KOJE SE ODOSE NA SVE OBVEZNIKE**

Na osnovu ovih smjernica obveznik vrši analizu rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, koja obuhvata:

- 1) način utvrđivanja mogućnosti poslovanja sa klijentom;

- 2) procjenu rizičnosti pojedinog klijenta, grupe klijenata, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala sa aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 3) način identifikacije klijenta;
- 4) praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija, uključujući i ponovnu godišnju kontrolu;
- 5) upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma kojima su obveznici izloženi;
- 6) stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih kod obveznika;
- 7) obavezna interna akta i procedure kojima se bliže uređuje poslovanje obveznika vezano za oblast sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

## **1. NAČIN UTVRĐIVANJA MOGUĆNOSTI POSLOVANJA SA KLIJENTOM**

Obveznik je dužan da prije uspostavljanja poslovnog odnosa i prije izvršenja transakcije preduzme propisane mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija u cilju obezbjeđivanja identifikacije i procjene rizika. Ukoliko obveznik nije u mogućnosti da sprovede navedene mjere na način predviđen Zakonom, dužan je da odbije uspostavljanje poslovnog odnosa i izvršenje transakcije, a ukoliko je poslovni odnos već uspostavljen treba da ga raskine.

Osim obaveznog utvrđivanja identiteta klijenta, potrebno je da obveznik uspostavi sistem primjene svih mjera na način propisan Zakonom, kako bi bio u mogućnosti za svakog klijenta u potpunosti da utvrdi dovoljno obaveznih i relevantnih podataka i informacija, koje bi bile elementi za izvršenje procjene rizika. Tako utvrđena ocjena rizika bi predstavljala osnov u vezi s kojim se donosi odluka o uspostavljanju poslovnog odnosa sa klijentom, ili njegovom trajanju, koja naročito upućuje na primjenu daljih mjera prema tom klijentu (praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija).

**Osnovni preduslovi za određivanje stepena rizika i preduzimanje potrebnih mjera su: utvrđivanje i provjera identiteta klijenta, podaci o cilju i prirodi poslovnog odnosa ili svrsi transakcije, iznos sredstava, vrijednost imovine ili obim transakcije, trajanje poslovnog odnosa, usklađenost poslovanja tog klijenta sa svrhom zaključivanja poslovnog odnosa i drugi podaci i informacije koji se odnose na rizični profil klijenta. Analiza tih podataka i dodjela ocjene rizika za pojedinačne elemente, treba da dovede do konačne ocjene rizika i opšte prihvatljivosti klijenta vezano za uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom.**

Izuzetno obveznik može sprovesti propisane mjere provjere i pregleda klijenta i tokom uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom, ako je to neophodno radi uspostavljanja poslovnog odnosa i ako postoji niži rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma.

## **2. PROCJENA RIZIČNOSTI POJEDINOG KLIJENTA, GRUPE KLIJENATA, DRŽAVE ILI GEOGRAFSKOG PODRUČJA, POSLOVNOG ODNOSA, TRANSAKCIJE ILI PROIZVODA, USLUGA I DISTRIBUTIVNIH KANALA SA ASPEKTA SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA**

Procjena rizika je obavezujući uslov za uspostavljanje poslovnog odnosa, kao i za njegovo trajanje. Obveznik je dužan s jednakom pažnjom da postupa kako prije uspostavljanja poslovnog odnosa i prilikom donošenja odluke o prihvatljivosti klijenta,

tako i u toku trajanja poslovnog odnosa, kako bi se rizik efikasno u skladu s ocjenom pratio, njegova ocjena mijenjala (kada je potrebno) i na kraju kako bi bio efikasno kontrolisan.

U vezi s tim, obveznik je dužan da u roku od 60 dana od dana osnivanja izradi analizu rizika kojom utvrđuje procjenu rizičnosti pojedinog klijenta, grupe klijenata, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala, radi sprječavanja korišćenja njenih proizvoda ili pruženih usluga u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma.

Procjena rizika trebala bi da se sastoji od dva povezana koraka:

- a. identifikacije rizika PN/FT i
- b. procjene rizika PN/FT

Analiza rizika kojom obveznik utvrđuje procjenu stepena rizičnosti od pranja novca i finansiranja terorizma uključuje identifikaciju rizika, mjerenje rizika, praćenje i kontrolu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Na osnovu rezultata analize rizika, obveznik je dužan da preduzme odgovarajuće radnje i mjere za umanjeње rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja povremene transakcije obveznik je dužan da primijeni standardne mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija u cilju identifikacije a zatim i procjene rizika.

U skladu s izvršenim standardnim mjerama procjene rizika klijenta, grupe klijenata, proizvoda, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala, obveznik primjenom metode analize utvrđenih faktora svrstava klijenta u jednu od tri kategorije rizika, na osnovu kojih se određuju dalje vrste mjera.

<b>Kategorija rizika</b>	<b>Šifra kategorije rizika</b>
Niži rizik	A
Srednji rizik	B
Viši rizik	C

Osim standardnih mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i kontrole transakcija, obveznik može primijeniti i pojednostavljene i produbljene provjere praćenja poslovanja klijenta.

Posebni oblici utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija i to: produbljeno i pojednostavljeno utvrđivanje i provjera identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta su detaljno opisani u Odjeljku 4.1 ovih smjernica (koji se odnosi na sve obveznike).

Procjenu rizičnosti pojednog klijenta i grupe klijenata obveznik vrši na osnovu pristupa zasnovanog na analizi rizika. U procesu izrade analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma obveznik je dužan da sprovede standardne mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta kao i praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta u skladu sa Zakonom, koje su propisane članom 8 st. 1 i 2 Zakona:

”(1) Obveznik je dužan da sprovodi mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, kao i praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta, a naročito da:

- 1) utvrdi i provjeri identitet klijenta na osnovu dokumenata, podataka i informacija iz vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora i prikupi podatke o klijentu, odnosno izvrši provjeru prikupljenih podataka o klijentu na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora (u daljem tekstu: indentifikacija klijenta);
- 2) utvrdi stvarnog vlasnika klijenta i provjeri njegov identitet uključujući mjere potrebne za utvrđivanje vlasničke i kontrolne strukture klijenta u slučajevima utvrđenim ovim zakonom;
- 3) pribavi podatke o cilju i prirodi poslovnog odnosa ili svrsi transakcije i druge podatke u skladu sa ovim zakonom;
- 4) redovno prati poslovni odnos, uključujući i kontrolu transakcija tokom poslovnog odnosa koje klijent preuzima kod obveznika i provjerava njihovu usklađenost sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom poslovanja klijenta.

(2) Prilikom primjene mjera iz stava 1 tač. 1 i 2 ovog člana, obveznik je dužan da provjeri da li lice koje nastupa u ime klijenta ima pravo na zastupanje ili je ovlašćeno od klijenta i da utvrdi i provjeri identitet lica koje nastupa u ime klijenta u skladu sa ovim zakonom.”

Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta obveznik po pravilu sprovodi prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili prije izvršenja transakcije, a izuzetno obveznik može mjere provjere identiteta klijenta da sprovede i u toku uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom, ako je po ocjeni obveznika to neophodno kako ne bi došlo do prekida uobičajenog poslovanja i ako postoji nizak rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma. Ovaj izuzetak mora biti preciziran internim aktom obveznika.

U cilju obezbjeđenja kvalitetne procjene rizičnosti obveznik je dužan da sprovodi mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija, naročito u slučajevima propisanim u članu 9 Zakona.

Ukoliko obveznik nije sproveo sve propisane mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta na osnovu dokumenata, podataka i informacija iz vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora obveznik ne smije:

- uspostaviti poslovni odnos sa klijentom, a ako je poslovni odnos uspostavljen dužan je da taj poslovni odnos raskine,
- da izvrši transakciju.

Nakon izvršenog utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, obveznik na osnovu propisanih faktora rizika klasifikuje klijenta u određenu kategoriju rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma. Izrada analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma zahtijeva dobro poznavanje klijenta i njegovo poslovanje, stoga se preporučuje da klasifikaciju klijenta po kategorijama rizika sprovodi organizaciona jedinica koja najbolje poznaje klijenta u saradnji sa licima ovlašćenim za sprovođenje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

*Neposredno po uspostavljanju poslovnog odnosa, obveznik na osnovu analize rizika utvrđuje tzv. početni rizični profil klijenta i klasifikuje klijenta u određenu kategoriju rizika, a tokom trajanja poslovnog odnosa na osnovu ponovne analize rizika ili potvrđuje*

*početni rizični profil klijenta ukoliko nije bilo odstupanja ili vrši reklasifikaciju klijenta prema njegovom rizičnom profilu, u vezi s čim je potrebno da obveznik razvije sistem evidencije po kategorijama rizika i reklasifikacije istih (s navedenim razlozima).*

Obveznik je takođe dužan da razmatra i identifikuje rizik proizvoda/usluge i transakcije, koji se odnosi na nivo njihove složenosti, vrijednosti, kao i stepena anonimnosti.

Obveznik je dužan da, prije uvođenja novog proizvoda/usluge, izvrši analizu i procjenu:

- rizika od pranja novca i finansiranja terorizma koji može nastati kao posledica tog proizvoda/usluge;
- uticaja tog novog proizvoda/usluge na izloženost obveznika riziku od pranja novca i finansiranja terorizma;
- uticaja tog novog proizvoda/usluge na mogućnost adekvatnog upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma.

U odnosu na nivo složenosti proizvoda/usluge i transakcije, obveznik prilikom procjene rizika naročito cijeni u kojoj mjeri se može u potpunosti stvoriti jasan pregled osnova istih (postojanje adekvatnog dokumenta), zatim strana učesnika uključenih u poslovni odnos, načina izvršenja, kao i uključenih jurisdikcija, dakle osnovnih elemenata bez čije procjene rizika i prihvatljivosti ne bi ni mogla biti realizovana transakcija/usluga. Obveznik je dužan da u toj procjeni analizira elemente složenosti i uticaja na rizik, te da preduzme adekvatne mjere u odnosu na utvrđeno. Obveznik u odnosu na složenost proizvoda/usluge i transakcije treba naročito obratiti pažnju na to da li je u odnos uključeno više strana ili više različitih jurisdikcija, u kojoj mjeri je dozvoljeno da proizvode ili usluge plaćaju treća lica, da li transakcija ima ekonomsku opravdanost, tj. da li je prati opravdavajući osnov i iznos. Neophodno je da obveznik razumije rizike koji se odnose na nove proizvode, posebno one koji podrazumijevaju korišćenje novih tehnoloških dostignuća ili načina plaćanja.

U odnosu na nivo vrijednosti proizvoda/usluga ili transakcija obveznik naročito cijeni u kojoj mjeri proizvodi ili usluge uključuju, olakšavaju ili podstiču transakcije velike vrijednosti, zatim u kojoj mjeri se proizvodi ili usluge pružaju u gotovini i u većim iznosima, te je dužan preduzeti adekvatne mjere upravljanja tim rizikom.

Obveznik je dužan da utvrdi u kojoj mjeri pojedinačni proizvod/ usluga ili transakcija omogućava ili olakšava anonimnost klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta (npr. akcije na donosioca, "off shore" pravna lica, pravna lica čija je organizaciona struktura takva da im omogućava visok stepen anonimnosti i virtuelne valute...), kao i da utvrdi rizik od mogućnosti da treće lice koje nije dio poslovnog odnosa daje instrukcije u vezi s tim odnosom ili mu se omogućava direktan pristup upotrebe proizvoda/usluge ili izvršenje transakcije.

U sljedećoj tabeli prikazani su slučajevi u kojima je obveznik dužan da sprovede standardne mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija, kao i vrste mjera koje je obveznik dužan da sprovede radi utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija.

**Slučajevi u kojima je obveznik dužan da sprovede standardne mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i kontrolu transakcija**

Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija		(1) prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa	(2) prilikom jedne ili više povezanih povremenih transakcija u vrijednosti od 15.000 eura ili više	(3) prilikom svake povremene transakcije koja predstavlja prenos novčanih sredstava u vrijednosti od 1.000 eura ili više	(4) kada postoji sumnja u tačnost ili vjerodostojnost pribavljenih podataka o identifikaciji klijenta	(5) kada u vezi transakcije ili klijenta postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca i finansiranju terorizma	(6) prema fizičkim i pravnim licima koja trguju robom, prilikom izvršenja povremenih gotovinskih transakcija u visini od 10.000 eura ili više, bez obzira da li je transakcija izvršena u jednoj ili više međusobno povezanih transakcija
	(a) identifikacija klijenta	✓	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da
	(b) utvrđivanje i provjera identiteta stvarnog vlasnika	✓	✓ Da	✓ Da	✓ Da (dodatni podaci)	✓ Da (dodatni podaci)	✓ Da
	(c) pribavljanje podataka o cilju i prirodi poslovnog odnosa i svrsi transakcije	✓	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da
	(d) identifikacija klijenta prilikom pristupa sefu	✓	-	-	✓ Da	✓ Da	-
	(e) pribavljanje dodatnih podataka za klijenta koji je politički eksponirano lice	✓	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da	✓ Da

## 2.1 Identifikacija rizika od pranja novca i finansiranja terorizma

Obveznik je dužan da identifikuje rizike od pranja novca i finansiranja terorizma kojima je izložen ili bi mogao biti izložen zbog uspostavljanja određenog poslovnog odnosa ili izvršenja povremene transakcije. U postupku identifikacije rizika od pranja novca i finansiranja terorizma povezanih sa određenim poslovnim odnosom ili povremenom transakcijom obveznik razmatra informacije i podatke relevantne za analizu rizika, kao i faktore rizika klijenata, poslovnog odnosa, države ili geografskog područja, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala, radi sprječavanja korišćenja njenih usluga ili proizvoda u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma.

U postupku identifikacije rizika od pranja novca i finansiranja terorizma obveznik analizira različite informacije i faktore rizika.

### 2.1.1 Informacije i podaci relevantni za analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma

Informacije i podaci za identifikaciju rizika od pranja novca i finansiranja terorizma koje je obveznik dužan da razmotri i koristi iz javno dostupnih izvora, odnosno iz javnih registara i baza podataka, u najmanjem obuhvataju:

- nacionalnu procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- izvještaje, tipologije i ostale informacije nadležne uprave za poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i drugih nadzornih organa;
- znanje i iskustvo zaposlenih obveznika iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, i

Informacije i podaci za identifikaciju rizika od pranja novca i finansiranja terorizma koje obveznik može da razmotri najmanje obuhvataju:

- procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nivou Evropske unije;
- informacije organizacija civilnog sektora o indeksima percepcije prisutnosti korupcije na nacionalnom nivou, kao i u drugim državama;
- izvještaje međunarodnih tijela i organizacija koji se tiču sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- informacije iz vjerodostojnih i pouzdanih javnih izvora, medija i drugih sredstava javnog informisanja.

Izrada analize rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma obuhvata najmanje sljedeće **faktore rizika**:

- **Faktore rizika klijenta:** faktori rizika koji se odnose na njegov status ili aktivnost (npr. državno tijelo, politički eksponirano lice, klijent čija je aktivnost povezana sa gotovinskim transakcijama, nevladine organizacije i sl.)
- **Faktore rizika povezane sa poslovnim odnosom, transakcijama, uslugama, distributivnim kanalima ili proizvodima:** rizik poslovnog odnosa npr. sa klijentom

čija zemlja porijekla ne poštuje standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, politički eksponiranim licem i drugim poslovnim odnosom koji po procjeni obveznika nose viši rizik.

- **Faktori rizika koji se odnose na određenu državu (ili geografsko područje), koja nema** adekvatne sisteme za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma, koja ima visok stepen korupcije ili kriminalne aktivnosti, država i geografsko područje prema kojima su međunarodne organizacije uvele restriktivne mjere.

Faktori rizika na osnovu kojih se utvrđuje stepen rizičnosti pojedinog klijenta ili grupe klijenata, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa transakcije ili proizvoda, usluga ili distributivnih kanala, daju se u sljedećoj matrici rizika:

### Matrica rizika

Faktori <u>višeg rizika</u> klijenta	
1.	<p>Faktori <u>višeg rizika</u> klijenta:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>a) kada se vrši utvrđivanje i provjera identiteta klijenta u odsustvu;</li><li>b) ako se poslovni odnos sprovodi pod neuobičajenim okolnostima;</li><li>c) klijenti koji žive ili su registrovani u državama, odnosno geografskim područjima navedenim u tački 3 ove matrice;</li><li>d) klijent koji je politički eksponirano lice</li><li>e) klijenti koji nisu rezidenti;</li><li>f) pravna lica ili aranžmani (trustovi) koji obavljaju djelatnost pružanja usluga čuvanja i upravljanja imovinom;</li><li>g) privredna društva u čijoj su vlasničkoj strukturi umjesto stvarnih vlasnika nominalno upisani ovlašćeni zastupnici ili čije akcije glase na donosioca;</li><li>h) pravna lica i privredna društva čija je djelatnost povezana sa gotovinskim transakcijama;</li><li>i) ako je vlasnička struktura pravnog lica ili privrednog društva neuobičajena ili složena s obzirom na prirodu njegove djelatnosti;</li><li>j) klijent za kojeg je obveznik dostavljao nadležnom organu uprave izvještaje o sumnjivim transakcijama u posljednje 3 godine;</li><li>k) klijent za kojeg je nadležni organ uprave dao nalog o privremenom obustavljanju transakcije ili zahtjev za kontinuiranim praćenjem njegovog poslovanja;</li><li>l) klijent je lice koje se nalazi na internoj crnoj listi obveznika ili grupe.</li></ul>



**Faktori višeg rizika u poslovnim odnosima, transakcijama, proizvodima, uslugama i distributivnim kanalima**

2. Faktori višeg rizika u poslovnim odnosima, transakcijama, proizvodima, uslugama, distributivnim kanalima ili za proizvode:
- a) privatno bankarstvo;
  - b) proizvodi ili transakcije koje omogućavaju prikrivanje identiteta klijenta, odnosno anonimnost klijenta (npr. internet bankarstvo);
  - c) indirektni poslovni odnos ili transakcija;
  - d) novi proizvodi i novi poslovi, uključujući nove mehanizme isporuke i upotreba novih tehnologija za nove i postojeće proizvode.

**Faktori višeg rizika koji se odnose na određenu državu odnosno geografsko područje**

3. Države višeg rizika u kojima klijent ima prebivalište odnosno boravište za fizička lica ili sjedište za pravna lica, su sljedeće države:
- a) države koje su na osnovu izvještaja relevantnih međunarodnih institucija (npr. Financial Action Task Force, u daljem tekstu: FATF<sup>1</sup> i Committee of Experts on the Evaluation of Anti- Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism, u daljem tekstu: MONEYVAL<sup>2</sup>) o zajedničkoj evaluaciji identifikovane kao države koje nemaju efikasan sistem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
  - b) države u kojima je utvrđen visok nivo korupcije i drugih kriminalnih aktivnosti;
  - c) države prema kojima su uvedene sankcije, embargo ili slične mjere;
  - d) države koje pružaju novčanu pomoć ili podršku terorističkim aktivnostima ili imaju određene terorističke organizacije koje djeluju u njihovoj zemlji.
  - e) države koja su poznate kao off-shore finansijski centri.

**Faktori nižeg rizika klijenta**

4. Faktori nižeg rizika klijenta, koji je:
- a) državni organ ili organ lokalne samouprave i drugo pravno lice koje vrši javna ovlašćenja;
  - b) privredno društvo ili drugi oblik obavljanja privredne djelatnosti koje vrši javna ovlašćenja, koje se kotira na berzi i koje podliježe obavezi dostavljanja informacija prema pravilima berze ili u skladu sa propisima koji uvode obavezu transparentnosti stvarnog vlasnika tog društva;
  - c) iz države ili sa geografskog područja koje pripada manje rizičnom u skladu sa faktorima rizika koji su navedeni u tač. 6 ove matrice;

U vezi sa informacijama o rizičnim zemljama odnosno nekooperativnim državama ili teritorijama koji ne ispunjavaju ključne međunarodne standarde vezane za sprječavanje pranja novca ili finansiranja terorizma upućujemo na korišćenje internet stranica relevantnih međunarodnih tijela:

<sup>1</sup> FATF: [www.fatf-gafi.org](http://www.fatf-gafi.org) i

<sup>2</sup> MONEYVAL: [www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval)

<b>Faktori <u>nižeg rizika</u> u poslovnim odnosima, transakcijama ili za proizvode</b>	
<b>5.</b>	Faktori <u>nižeg rizika</u> u poslovnim odnosima, transakcijama ili za proizvode: <ul style="list-style-type: none"> <li>a) finansijski proizvodi i institucije koje pružaju utvrđene i ograničene usluge određenom tipu klijenta, u svrhu povećanja pristupa finansijskoj inkluziji;</li> <li>b) proizvodi kod kojih rizik od pranja novca i finansiranja terorizma zavisi od drugih faktora, kao što su ograničenja iznosa elektronskog novca ili transparentnost vlasništva.</li> </ul>
<b>Faktori <u>nižeg rizika</u> koji se odnose na određenu državu odnosno geografsko područje</b>	
<b>6.</b>	Faktori <u>nižeg rizika</u> koji se odnose na određenu državu odnosno geografsko područje: <ul style="list-style-type: none"> <li>a) ako su te države članice Evropske unije;</li> <li>b) ako imaju efikasan sistem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, prepoznat od strane FATF-a;</li> <li>c) u kojima je utvrđen nizak stepen korupcije i drugih kriminalnih aktivnosti;</li> <li>d) koje sprovode preporuke FATF-a za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i za koje se sprovodi kontrola usklađenosti sa ovim preporukama.</li> </ul>

Obveznik je dužan da internim aktom obuhvati faktore rizika koji su propisani ovim smjernicama, pri čemu obveznik može definisati i druge faktore rizika koji su povezani sa specifičnom prirodom poslovanja klijenta.

## **2.2 Ponderisanje faktora rizika**

Obveznik je dužan da odredi pondere važnosti pojedinog faktora rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u kontekstu određenog poslovnog odnosa ili povremene transakcije. Ponder dodijeljen pojedinom faktoru rizika može biti različit u zavisnosti od proizvoda, usluge, klijenta ili grupe klijenata. Prilikom ponderisanja faktora rizika obveznik treba da obezbijedi sljedeće:

- a) da na ponderisanje ne utiče samo jedan faktor (ako nije osnovano);
- b) da ekonomska razmatranja, odnosno razmatranja o dobiti ne utiču na ocjenu rizika;
- c) da ponderisanje pojedinog poslovnog odnosa ne dovede do situacije u kojoj ne bi bilo moguće taj poslovni odnos klasifikovati u kategoriju višeg rizika;
- d) da se slučajevi iz člana 30 stav 1, 3 i 4 Zakona koji se uvijek klasifikuju u kategoriju višeg rizika ne mogu ponderisanjem isključiti iz ove kategorije rizika;
- e) da može po potrebi promijeniti bilo koju automatski generisanu ocjenu rizika, pri čemu je potrebno dokumentovati razloge za donošenje odluke o promjeni automatski generisane ocjene;

- f) ako obveznik upotrebljava automatizovane sisteme informacionih tehnologija za dodjelu sveukupne ocjene rizika radi klasifikacije poslovnih odnosa ili povremenih transakcija (koje je nabavio od spoljnjeg dobavljača) obveznik u tom slučaju treba da razumije način na koji sistem funkcioniše i način na koji sistem kombinuje faktore rizika da bi dobio sveukupnu ocjenu rizika. Obveznik treba da bude siguran da ukupna ocjena odražava razumijevanje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i da je na zahtjev nadzornog organa adekvatno prezentuje.

### 2.3 Kategorije rizika klijenata

<b>Klasifikacija pojedinog klijenta i grupa klijenata u određenu kategoriju rizika na osnovu propisanih faktora rizika</b>		
<b>Kategorija rizika</b>	<b>Šifra kategorije</b>	<b>Faktor rizika</b>
Niži rizik	A	<p>Obveznik u kategoriju A klasifikuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• klijenta prema kojem primjenjuje pojednostavljenu provjeru u skladu sa Zakonom;</li> <li>• klijenta po uspostavljanju poslovnog odnosa pod uslovom da je obveznik za tog klijenta pribavio sve podatke i informacije propisane Zakonom, ukoliko su svi utvrđeni faktori rizika niži</li> <li>• klijenta kod kojeg tokom praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija obveznik nije utvrdio odstupanje u poslovanju od njegovog uobičajenog poslovanja.</li> </ul>
Srednji rizik	B	<p>Obveznik u kategoriju B klasifikuje klijente koje na osnovu utvrđenih faktora rizika ne može svrstati u A ili C kategoriju rizika kao i klijenta kod kojeg je tokom praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija utvrdio odstupanje od uobičajenog poslovanja tog klijenta.</p>
Viši rizik	C	<p>Obveznik u kategoriju C klasifikuje klijenta:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kod kojeg je identifikovao značajno odstupanje u poslovanju u odnosu na njegovo uobičajeno poslovanje;</li> <li>• na kojeg se odnose faktori višeg rizika koji su povezani sa geografskim regionom;</li> <li>• na kojeg se odnose faktori višeg rizika povezani sa poslovnim odnosom;</li> <li>• na kojeg se odnose faktori višeg rizika koji su povezani sa proizvodom, uslugom, transakcijom ili distributivnim kanalima.</li> </ul>

### 3. NAČIN IDENTIFIKACIJE KLIJENTA

#### 3.1 Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta

Obveznik je dužan da sprovodi propisane mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, na osnovu dokumenata, podataka i informacija iz vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora i prikupi podatke o klijentu, odnosno izvrši provjeru prikupljenih podataka o klijentu na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora (u daljem tekstu: identifikacija klijenta).

Nakon stupanja u poslovni odnos obveznik je dužan da isti redovno prati, kao i da vrši kontrolu transakcija koje klijent preduzima kod obveznika tokom poslovnog odnosa i provjerava njegovu usklađenost sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom poslovanja klijenta.

#### 3.2 Utvrđivanje i provjera identiteta fizičkog lica ili preduzetnika

Obveznik je dužan da utvrđuje i provjerava identitet klijenta koji je fizičko lice, odnosno njegov zakonski zastupnik, preduzetnik ili fizičko lice koje obavlja djelatnost, uvidom u ličnu ispravu klijenta uz njegovo prisustvo, kao i da pribavlja Zakonom propisane podatke.

Identitet klijenta koji je fizičko lice, može se utvrditi i na osnovu kvalifikovane elektronske potvrde klijenta koju je izdao davalac usluga sertifikovanja u skladu sa propisima. U tom postupku obveznik pribavlja podatke o klijentu iz kvalifikovane elektronske potvrde koje evidentira i vodi u svojoj bazi podataka na osnovu čl. 78 i 79 Zakona.

Obveznik za klijenta koji je fizičko lice, odnosno njegov zakonski zastupnik, preduzetnik, ili fizičko lice koje obavlja djelatnost, pribavlja sljedeće podatke:

<b>Podaci o klijentu fizičkom licu</b>	
Podaci o klijentu fizičkom licu	<ul style="list-style-type: none"><li>• ime;</li><li>• adresa prebivališta, odnosno boravišta;</li><li>• datum i mjesto rođenja;</li><li>• poreski broj fizičkog lica, odnosno njegovog zastupnika;</li><li>• broj, vrstu i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu;</li><li>• ime, adresa prebivališta, odnosno boravišta, datum i mjesto rođenja fizičkog lica koje pristupi sefu;</li><li>• namjena i pretpostavljena priroda poslovnog odnosa, uključujući informaciju o djelatnosti klijenta, odnosno status klijenta (zaposlen, nezaposlen, student, penzioner, poljoprivrednik itd.);</li><li>• datum uspostavljanja poslovnog odnosa, odnosno datum i vrijeme pristupa sefu.</li></ul>
Podaci o klijentu preduzetniku ili fizičkom licu koje obavlja djelatnost	<ul style="list-style-type: none"><li>• ime;</li><li>• adresa prebivališta, odnosno boravišta;</li><li>• datum i mjesto rođenja preduzetnika ili fizičkog lica koje obavlja djelatnost, koje uspostavi poslovni odnos ili izvrši</li></ul>

	<p>transakciju kao i broj, vrstu i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• poreski broj preduzetnika ili fizičkog lica koje obavlja djelatnost;</li> <li>• naziv firme, adresa i matični broj, ako je dodijeljen, preduzetnika ili fizičkog lica koje obavlja djelatnost.</li> </ul>
Podaci o transakciji	<ul style="list-style-type: none"> <li>• datum i vrijeme izvršenja transakcije;</li> <li>• iznos transakcije i valuta u kojoj je transakcija izvršena;</li> <li>• namjena transakcije i ime i prebivalište, odnosno boravište, odnosno naziv i sjedište lica kojem je namijenjena transakcija;</li> <li>• način izvršenja transakcije;</li> <li>• podaci o izvoru imovine (bogatstva) i sredstava, koja su ili će biti predmet poslovnog odnosa ili transakcije.</li> </ul>
Podaci o zakonskom zastupniku i ovlaštenom licu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime, adresa prebivališta, odnosno boravišta datum i mjesto rođenja, poreski broj i broj lične isprave i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu. Podatke o vlasniku računa obveznik pribavlja iz pisanog ovlaštenja koje čuva u skladu sa Zakonom.</li> </ul>

### 3.3 Utvrđivanje i provjera identiteta klijenta pravnog lica ili privrednog društva

Obveznik je dužan da utvrdi i provjeri identitet klijenta koji je pravno lice ili privredno društvo, uvidom u original ili ovjerenu kopiju isprave (koja ne smije biti starija od tri mjeseca) iz Centralnog registra privrednih subjekata (u daljem tekstu: CRPS) ili uvidom u original ili ovjerenu kopiju drugog odgovarajućeg javnog registra koju u ime pravnog lica ili privrednog društva podnese zastupnik, kao i uvidom u sudski, poslovni ili drugi javni registar u koji je upisano strano pravno lice ili privredno društvo.

Obveznik može utvrditi i provjeriti identitet pravnog lica ili privrednog društva i pribaviti obavezne podatke uvidom u CRPS ili drugi odgovarajući javni registar, kao i uvidom u ovjerenu kopiju sudskog, poslovnog ili drugog javnog registra u koji je upisano strano pravno lice ili privredno društvo prije uspostavljanja poslovnog odnosa. S tim u vezi, obveznik na izvodu iz registra u koji je izvršen uvid, označava datum, vrijeme i ime lica koje je izvršilo uvid.

Original ili ovjerenu kopiju isprave iz stava 1 i 2 ove tačke obveznik zadržava u svojoj dokumentaciji i čuva u skladu sa Zakonom.

Ukoliko obveznik prilikom utvrđivanja i provjere identiteta pravnog lica posumnja u istinitost dobijenih podataka ili vjerodostojnost isprava i druge poslovne dokumentacije iz koje su uzeti podaci, dužan je da od zastupnika ili ovlaštenog lica prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije pribavi i pisanu izjavu.

Ako je klijent strano pravno lice, koje obavlja djelatnost u Crnoj Gori preko svoje poslovne jedinice, obveznik utvrđuje i provjerava identitet stranog pravnog lica i njegove poslovne jedinice.

Podaci koje obveznik pribavlja o klijentu koji je pravno lice ili privredno društvo, daju se u sljedećoj matrici:

<b>Podaci o klijentu pravnom licu ili privrednom društvu</b>	
Podaci o klijentu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• naziv pravnog lica ili privrednog društva;</li> <li>• adresa;</li> <li>• sjedište i matični broj pravnog lica koje uspostavi poslovni odnos ili izvrši transakciju, odnosno pravnog lica za koje se uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakcija.</li> </ul>
Podaci o uspostavljenom poslovnom odnosu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• datum uspostavljanja poslovnog odnosa, ili pristup sefu;</li> <li>• namjena i pretpostavljena priroda poslovnog odnosa, uključujući informaciju o djelatnosti klijenta.</li> </ul>
Podaci o izvršenoj transakciji	<ul style="list-style-type: none"> <li>• datum i vrijeme izvršenja transakcije;</li> <li>• iznos transakcije i valuta u kojoj je transakcija izvršena;</li> <li>• namjena transakcije, ime i prebivalište, odnosno boravište, odnosno naziv i sjedište lica kojem je namijenjena transakcija;</li> <li>• način izvršenja transakcije;</li> <li>• podaci o izvoru imovine i sredstava koji su ili će biti predmet poslovnog odnosa ili transakcije.</li> </ul>
Podaci o licu koje predstavlja klijenta (pravni zastupnik ili ovlašteno lice)	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime;</li> <li>• adresa prebivališta, odnosno boravišta;</li> <li>• datum i mjesto rođenja i poreski broj zastupnika ili ovlaštenog lica, koje za pravno lice ili drugo lice građanskog prava zaključi poslovni odnos ili izvrši transakciju;</li> <li>• broj i vrsta lične isprave;</li> <li>• naziv organa koji je izdao ličnu ispravu.</li> </ul>
Podaci o stvarnom vlasniku klijenta	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime;</li> <li>• adresa prebivališta ili boravišta;</li> <li>• datum i mjesto rođenja stvarnog vlasnika pravnog lica ili privrednog društva, odnosno u slučaju iz člana 20 st. 5 i 6 Zakona podatak o kategoriji lica u čijem je interesu osnivanje i djelovanje pravnog lica ili sličnog pravnog subjekta stranog prava.</li> </ul>

### **3.4 Utvrđivanje i provjera identiteta zastupnika, kao i identiteta ovlaštenog lica pravnog lica i privrednog društva**

- Utvrđivanje i provjera identiteta zastupnika

Obveznik je dužan u da utvrdi i provjeri identitet zastupnika i svih direktora za domaće ili strano pravno lice ili privredno društvo, na način predviđen članom 16 Zakona. Propisane

podatke obveznik je dužan da pribavi uvidom u ličnu ispravu zastupnika uz njegovo prisustvo, kao i uvidom u lične isprave svih direktora koje podnosi zastupnik.

Obveznik je dužan da u postupku utvrđivanja i provjere ovlašćenja za zastupanje zastupnika i svih direktora pribavi ovlašćenje za zastupanje i zadrži ga u svojoj dokumentaciji.

- Utvrđivanje i provjera identiteta ovlašćenog lica

Obveznik je dužan da utvrdi i provjeri identitet ovlašćenog lica pravnog lica ili privrednog društva, ako u ime zastupnika i svih direktora poslovni odnos domaćeg ili stranog pravnog lica ili privrednog društva zasniva ovlašćeno lice ili obavlja transakciju, na način predviđen u članom 17 Zakona.

Podatke o zastupniku, i svim direktorima, u čije ime nastupa ovlašćeno lice, obveznik pribavlja uvidom u ličnu ispravu i iz pisanog ovlašćenja u originalu izdatog od zastupnika ili njegove kopije ovjerene u skladu sa Zakonom koje zadržava u svojoj dokumentaciji.

*U vezi utvrđivanja i provjere identiteta zastupnika, kao i identiteta ovlašćenog lica pravnog lica i privrednog društva, na isti način je predviđeno sledeće postupanje:*

Ako iz lične isprave zastupnika ili ovlašćenog lica nije moguće utvrditi sve propisane podatke, ti podaci se pribavljaju iz druge javne isprave, koju podnese zastupnik ili ovlašćeno lice.

Ako obveznik prilikom utvrđivanja i provjere identiteta zastupnika i ovlašćenog lica pravnog lica ili privrednog društva člana posumnja u istinitost dobijenih podataka, dužan je da traži i njihove pisane izjave o istinitosti tih podataka.

Obveznik je dužan da u postupku utvrđivanja identiteta zastupnika i svih direktora kao i ovlašćenog lica koje nastupa u ime zastupnika za domaće ili strano pravno lice ili privredno društvo, pribavi fotokopije ličnih isprava tih lica u skladu sa članom 14 stav 5 Zakona.

Ako su i pravni zastupnik i ovlašćeno lice odsutni prilikom sprovođenja transakcije (npr. izvršenje transakcija korišćenjem elektronskog bankarstva), smatraju se primjenljivim procedure po kojima obveznik zahtijeva korišćenje kvalifikovanog digitalnog sertifikata i lozinke za potvrđivanje identiteta pravnog zastupnika ili ovlašćenog lica tokom sprovođenja transakcija.

### **3.5 Utvrđivanje i provjera identiteta stranog trusta, drugog lica odnosno sa njim izjednačenog subjekta stranog prava**

Obveznik je dužan da utvrdi i provjeri identitet stranog trusta, drugog lica odnosno sa njim izjednačenog subjekta stranog prava u skladu s članom 18 Zakona.

<p style="text-align: center;"><b>Podaci o klijentu koji je strani trust, drugo lice odnosno sa njim izjednačeni subjekt stranog prava</b></p>
--

Podaci o klijentu koji je strani trust	<p>Obveznik utvrđuje i provjerava podatke o identitetu klijenta koji je strani trust koji se odnose na:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• osnivača; sve povjerenike; zastupnika; korisnika ili grupu korisnika imovine kojom upravlja, ako su budući korisnici već određeni ili određivi;</li> <li>• drugo fizičko lice koje neposredno ili posredno vrši krajnju kontrolu nad stranim trustom.</li> </ul>
Podaci o klijentu koji je strani trust - Pravno lice ili privredno društvo	<ul style="list-style-type: none"> <li>• naziv, adresa, sjedište i matični broj pravnog lica koje uspostavi poslovni odnos ili izvrši transakciju, odnosno pravnog lica za koje se uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakcija;</li> <li>• ime, adresa prebivališta, odnosno boravišta, datum, mjesto rođenja i poreski broj zastupnika ili ovlašćenog lica, koje za pravno lice, strani trust, drugo lice, odnosno sa njim izjednačeni subjekt stranog prava iz člana 18 Zakona zaključi poslovni odnos ili izvrši transakciju, broj i vrstu lične isprave i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu;</li> <li>• ime, adresa prebivališta, odnosno boravišta, datum i mjesto rođenja i poreski broj ovlašćenog lica koje za klijenta traži ili izvrši transakciju, kao i broj, vrstu isprave i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu.</li> </ul>
Podaci o klijentu koji je strani trust- fizičko lice	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime, adresa prebivališta, odnosno boravišta, datum i mjesto rođenja i poreski broj fizičkog lica, odnosno njegovog zastupnika, preduzetnika ili fizičkog lica koje obavlja djelatnost, koje uspostavi poslovni odnos ili izvrši transakciju, odnosno fizičko lice za koje se uspostavi poslovni odnos ili vrši transakcija, kao i broj, vrstu isprave i naziv organa koji je izdao ličnu ispravu.</li> </ul>
Podaci o uspostavljenom poslovnom odnosu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• datum uspostavljanja poslovnog odnosa, ili pristupa sefu;</li> <li>• namjena i pretpostavljena priroda poslovnog odnosa, uključujući informaciju o djelatnosti klijenta.</li> </ul>
Podaci o izvršenoj transakciji	<ul style="list-style-type: none"> <li>• datum i vrijeme izvršenja transakcije;</li> <li>• iznos transakcije i valuta u kojoj je transakcija izvršena;</li> <li>• namjena transakcije, ime i prebivalište, odnosno boravište, odnosno naziv i sjedište lica kojem je namijenjena transakcija;</li> <li>• način izvršenja transakcije;</li> <li>• podaci o izvoru imovine (bogatstva) i sredstava koji su ili će biti predmet poslovnog odnosa ili transakcije.</li> </ul>
Podaci o licu koje predstavlja klijenta (pravni zastupnik ili ovlašćeno lice)	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime, adresa prebivališta odnosno boravišta;</li> <li>• datum i mjesto rođenja i poreski broj zastupnika ili ovlašćenog lica, koje za pravno lice ili drugo lice građanskog prava zaključi poslovni odnos ili izvrši transakciju;</li> <li>• broj i vrsta lične isprave; naziv organa koji je izdao ličnu ispravu.</li> </ul>



Podaci o stvarnom vlasniku klijenta	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ime, adresa prebivališta ili boravišta;</li> <li>• datum i mjesto rođenja stvarnog vlasnika pravnog lica ili privrednog društva, odnosno u slučaju iz člana 20 stav 5 i 6 Zakona podatak o kategoriji lica u čijem je interesu osnivanje i djelovanje pravnog lica ili sličnog subjekta stranog prava.</li> </ul>
-------------------------------------	--

### 3.6 Način utvrđivanja stvarnog vlasnika

Definicija stvarnog vlasnika u skladu s kojom se određuje obaveza i način utvrđivanja stvarnog vlasnika je propisana u članu 20 Zakona.

Obveznik je dužan da prije uspostavljanja poslovnog odnosa sa pravnom licem, u okviru utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, utvrdi i stvarnog vlasnika klijenta i provjeri njegov identitet, te da preuzme i druge potrebne mjere (utvrđivanje da li je stvarni vlasnik politički eksponirano lice, provjere o prihvatljivosti...).

Potpuna i tačna implementacija navedenih obaveza predstavlja jedan od uslova za uspostavljanje poslovnog odnosa s klijentom. Dakle, obveznik je dužan da potpuno, tačno i jasno utvrdi stvarnog vlasnika i organ upravljanja (upravljačku strukturu) klijenta, što znači da ima obavezu da utvrdi osnivačku strukturu klijenta sve do fizičkih lica koja se po definicijidatoj u Zakonu smatraju stvarnim vlasnicima. Podatke o stvarnom vlasniku koji su propisani kao obavezni Zakonom, obveznik pribavlja uvidom u originale ili ovjerenu kopiju dokumentacije iz CRPS-a ili drugog odgovarajućeg javnog registra kao i uvidom u sudski, poslovni ili drugi javni registar stranog pravnog lica u koji je upisano koja ne smije biti starija od tri mjeseca od dana izdavanja ili ih pribavlja uvidom u CRPS ili drugi javni registar.

Ako obveznik ne može da pribavi sve podatke o stvarnom vlasniku pravnog lica, privrednog društva ili stranog pravnog lica na predviđeni način, te podatke pribavlja uvidom u original ili ovjerenu kopiju isprave ili druge poslovne dokumentacije koju mu dostavi zastupnik ili ovlašćeno lice klijenta koji je pravno lice, privredno društvo ili strano pravno lice.

Obveznik je dužan da u postupku utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika pribavi fotokopiju lične isprave (npr. lične karte, pasoša, vozačke dozvole ili drugog dokumenta koji sadrži fotografiju lica čiji identitet obveznik utvrđuje ili provjerava), na kojoj upisuje datum, vrijeme i ime lica koje je izvršilo uvid i koju čuva u skladu sa Zakonom.

Obveznik je dužan da pribavi sledeće podatke: ime, adresu prebivališta ili boravišta i datum i mjesto rođenja stvarnog vlasnika pravnog lica, odnosno u slučaju iz člana 20 st. 5 i 6 Zakona podatak o kategoriji lica u čijem je interesu osnivanje i djelovanje pravnog lica ili sličnog pravnog subjekta stranog prava.

### 3.7 Utvrđivanje i provjera identiteta klijenta preko trećeg lica

Obveznik je dužan da internim aktom utvrdi procedure o prihvatanju identifikacije klijenta i stvarnog vlasnika klijenta preko trećeg lica.

Obveznik može pod uslovima propisanim Zakonom, da povjeri obaveze trećem licu prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom, odnosno da povjeri mjere utvrđivanja,

prikupljanja i provjere identiteta klijenta, utvrđivanja stvarnog vlasnika klijenta i provjeru njegovog identiteta uključujući mjere potrebne za utvrđivanje vlasničke i kontrolne strukture klijenta, kao i pribavljanje podataka o cilju i prirodi poslovnog odnosa ili svrsi transakcije i druge podatke u skladu sa Zakonom.

Treće lice je u obavezi da utvrdi identitet klijenta na osnovu dokumenata, podataka i informacija iz vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora i prikupi sve neophodne podatke o klijentu, odnosno izvrši provjeru prikupljenih podataka o klijentu. (u daljem tekstu: identifikacija klijenta).

Treće lice može biti: banka ili druga kreditna institucija i filijala strane banke, društvo za upravljanje investicionim fondom, filijala stranog društva za upravljanje investicionim fondom i društvo iz država članica Evropske unije koje je ovlašćeno za neposredno obavljanje poslova upravljanja investicionim fondovima na teritoriji Crne Gore, društvo za upravljanje penzionim fondom, ovlašćeni učesnik na tržištu hartija od vrijednosti i filijala stranog pravnog lica u Crnoj Gori koji obavlja poslove posredovanja u kupovini i prodaji hartija od vrijednosti po nalogu klijenta u svoje ime, a za tuđi račun uz naplatu provizije (brokerski poslovi) i upravljanja portfeljom hartija od vrijednosti koje pripadaju drugom licu (poslovi investicionog menadžera) i pravna lica koja posjeduju dozvolu Komisije za tržište kapitala za obavljanje kastodi poslova, osim banaka, društvo za životno osiguranje i filijala stranih osiguravajućih društava za životno osiguranje, društvo za posredovanje, i društvo za zastupanje i preduzetnici-zastupnici u osiguranju u dijelu koji se odnosi na životno osiguranje, ekvivalentno lice sa sjedištem u državi Evropske unije ili drugoj državi koja primjenjuje mjere iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma najmanje na nivou mjera utvrđenih Zakonom.

Obveznik ne smije prihvatiti izvršenje mjera od strane trećeg lica ako je to lice utvrdilo i provjerilo identitet klijenta bez njegovog prisustva.

Obzirom da je obveznik odgovoran za pravilno utvrđivanje i provjeru identiteta klijenta izvršenog preko trećeg lica, mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta ne smije povjeriti trećem licu, ako je treće lice kvazi banka ili anonimno društvo, ili ako je treće lice iz države koja je na listi država koje ne primjenjuju standarde u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, koje relevantni organi objave na svojoj internet stranici ili dostave obvezniku, na osnovu podataka relevantnih međunarodnih organizacija.

Ako obveznik procijeni da postoji sumnja u vjerodostojnost sprovedenog utvrđivanja i provjere identiteta klijenta od strane trećeg lica, odnosno posumnja u istinitost i vjerodostojnost pribavljenih podataka o klijentu, dužan je da neposredno izvrši utvrđivanje i provjeru identiteta klijenta.

Treće lice je dužno da na zahtjev obveznika, bez odlaganja, dostavi kopije isprava i druge dokumentacije na osnovu kojih je izvršilo utvrđivanje i provjeru identiteta klijenta i pribavilo podatke i dokumentaciju, kao i da i pribavljene kopije isprava i dokumentacije čuva u skladu sa zakonom.

Kada lice izvrši mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta u ime obveznika na osnovu ugovora o povjeravanju poslova, to lice se ne smatra trećim licem u smislu Zakona.

#### **4. PRAĆENJE POSLOVNOG ODNOSA I KONTROLA TRANSAKCIJA UKLJUČUJUĆI I PONOVNU GODIŠNJU KONTROLU**

Obveznik je dužan da uspostavi odgovarajuće procedure za redovno i pažljivo praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija klijenta, kako bi osigurao da transakcije odgovaraju saznanjima obveznika o tom klijentu, vrsti djelatnosti, izvoru sredstava, namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa ili transakcija pri čemu obim mjera treba da bude u skladu sa rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma. Obveznik je dužan osigurati da obim, odnosno učestalost sprovođenja mjera praćenja poslovnog odnosa bude prilagođen procjenjenom riziku od pranja novca i finansiranja terorizma kojem je izložen pri poslovanju s klijentom, a u skladu s analizom rizika.

Obveznik je dužan da, pored praćenja poslovnog odnosa i kontrola transakcija najmanje jednom godišnje, a najkasnije nakon isteka jedne godine od posljednje kontrole klijenta, izvrši ponovnu godišnju kontrolu stranog pravnog lica na način propisan članom 28 Zakona.

Izuzetno od prethodnog stava ove tačke, obveznik je dužan da najmanje jednom godišnje, a najkasnije nakon isteka jedne godine od posljednje kontrole klijenta, izvrši ponovnu kontrolu i ako je klijent, u slučajevima propisanim Zakonom, pravno lice sa sjedištem u Crnoj Gori, ako je u tom pravnom licu učešće stranog kapitala najmanje 25%.

Obveznik je dužan da pribavi podatke o cilju i prirodi (osnovu) poslovnog odnosa ili svrsi transakcije i druge podatke u skladu sa Zakonom, i da kontinuirano sprovodi odgovarajuće mjere za otkrivanje sumnjivih aktivnosti klijenta. Pomenute mjere sprovodi na osnovu liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija, za koje postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca i finansiranju terorizma, kao i na osnovu drugih informacija i podataka. Svi klijenti moraju biti obuhvaćeni ovom procedurom, bez obzira na njihov rizični profil.

Tokom trajanja poslovnog odnosa sa klijentom obveznik je dužan da sprovodi ažuriranje svih podataka i klasifikuje klijenta u odgovarajuću klasifikacionu kategoriju rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Primjera radi, to podrazumijeva slučaj kada obveznik utvrdi da pojedine aktivnosti klijenta značajno odstupaju od uobičajenog toka poslovanja, u tom slučaju je dužan da sprovede dodatnu analizu poslovanja klijenta, kako bi se utvrdili razlozi za takvo odstupanje. Na osnovu dodatne analize, obveznik je dužan da procijeni rizični profil klijenta i eventualno izvrši njegovu reklasifikaciju.

Dinamika praćenja poslovnog odnosa u skladu sa rizičnim profilom klijenta, daje se u sljedećoj tabeli:

<b>Praćenje poslovnog odnosa u skladu sa rizičnim profilom klijenta</b>			
<b><i>Kategorija rizika</i></b>	<b><i>Šifra kategorije rizika</i></b>	<b><i>Pregled klijenta</i></b>	<b><i>Praćenje klijenta</i></b>

Niži rizik	A	Klijenti prema kojima se primjenjuje pojednostavljena provjera u obimu i na način određenom analizom rizika	2 godine
Srednji rizik	B	Standardna provjera klijenta, uz dodatne potrebne mjere po ocjeni obveznika	1 godina
Viši rizik	C	Klijenti prema kojima se primjenjuje produbljena provjera klijenta	6 mjeseci

Dinamiku procjene rizičnosti klijenata, obveznik utvrđuje internim aktom u skladu sa ovim smjernicama.

Ukoliko određeni klijent na osnovu faktora rizika može biti klasifikovan u različite kategorije rizika u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma, u konačnom obveznik klasifikuje klijenta u kategoriju višeg nivoa rizika.

#### **4.1 Posebni oblici utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija**

Posebni oblici utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija predviđene Zakonom su:

- Produbljena provjera klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija i
- Pojednostavljena provjera identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija.

Ukoliko analiza rizika ukaže da utvrđeni faktori rizika klijenata, poslovnog odnosa, transakcija, proizvoda, usluga, distributivnog kanala, državne ili geografske oblasti pripadaju kategoriji faktora višeg rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma obveznik je dužan da primjeni produbljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija u skladu sa Zakonom.

Ukoliko analiza rizika ukaže da utvrđeni faktori rizika klijenata, poslovnog odnosa, transakcija, proizvoda, usluga, distributivnog kanala, državne ili geografske oblasti pripadaju kategoriji faktora nižeg rizika od pranja novca ili finansiranja terorizma, obveznik može primijeniti pojednostavljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta (matrica rizika, tačka 4, alineja a) i b)), praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija u skladu sa Zakonom.

##### **4.1.1 Produbljena provjera klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija**

Obveznik je dužan da preduzime mjere produbljene provjere klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrolu transakcija u slučajevima koji su posebno predviđeni Zakonom (pregled dat u okviru ove tačke), i uvijek kada se na osnovu analize rizika klijenta utvrdi da postoji ili bi mogao postojati viši rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma u vezi s klijentom, grupom

klijenata, državom ili geografskim područjem, poslovnim odnosom, transakcijom, proizvodom, uslugom i distributivnim kanalom kao i u slučajevima kada je u skladu sa nacionalnom procjenom rizika utvrđen viši stepen rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Primjena mjera produbljene provjere klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrola transakcija obavezna je prilikom:

- zaključivanja korespondentnog odnosa sa bankom ili drugom kreditnom institucijom koja ima sjedište van Evropske unije ili se ne nalazi na listi država koje primjenjuju mjere na nivou standarda u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su ekvivalentni mjerama koje se primjenjuju u Evropskoj uniji ili iznad tog nivoa;
- zaključivanja poslovnog odnosa ili prilikom jedne ili više povezanih povremenih transakcija u vrijednosti od 15.000 eura ili više sa klijentom koji je politički eksponirano lice ili je stvarni vlasnik klijenta politički eksponirano lice;
- složenih i neuobičajenih transakcija;
- elektronskog prenosa novca.

#### **4.1.1.1 Korespondentni odnos s bankama ili drugim kreditnim institucijama drugih država**

Kod uspostavljanja korespondentnog odnosa s bankama i drugim sličnim institucijama stranih država, obveznik je dužan da, pored radnji i mjera poznavanja i praćenja klijenta u skladu s procjenom rizika, pribavi i dodatne podatke, informacije i dokumentaciju propisanu odredbama Zakona.

Korespondentni odnosi su detaljno regulisani u Odjeljku III, tačka 1.2 ovih Smjernica.

#### **4.1.1.2 Politički eksponirana lica**

Politički eksponirana lica pripadaju kategoriji klijenata višeg rizika, prema kojima je obveznik dužan da preduzima mjere produbljene provjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija.

U članu 32 Zakona data je definicija politički eksponiranih lica.

U cilju utvrđivanja politički eksponiranih lica i članova njihove uže porodice i bliskih saradnika u smislu Zakona, obveznik može postupiti na jedan od sljedećih načina ili iste kombinovati:

- popunjavanjem obrasca od strane klijenta (koji je dat u prilogu ovih smjernica i čini njihov sastavni dio, *Obrazac PEL*);
- pribavljanjem informacija iz sredstava javnog informisanja;
- pribavljanjem informacija na osnovu uvida u baze podataka politički eksponiranih lica (*World Check PEP List*, upitom putem interneta itd.).

Postupak utvrđivanja bliskih saradnika politički eksponiranih lica primjenjuje se ukoliko obveznik ocijeni, na bazi dokumentovanih činjenica, da takav odnos postoji.

Obveznik je dužan da utvrdi i provjeri identitet klijenata u skladu sa Zakonom i istovremeno u tom postupku utvrdi da li je klijent politički eksponirano lice.

Obveznik je dužan da utvrdi listu politički eksponiranih lica koja će na adekvatan način biti dostupna zaposlenim licima u banci koja imaju neposredan kontakt sa klijentima.

Obveznik je dužan da utvrdi interni akt s procedurama kojima će detaljno utvrditi obavezu preduzimanja navedenih radnji i mjera produbljene provjere prema klijentima za koje se utvrdi da su politički ekponirana lica, kao i obavezu uvrđivanja izvora imovine (bogatstva) i izvora sredstava klijenta.

Pored navedenog, da bi obveznik uspostavio poslovni odnos s politički eksponiranim licem potrebno je da pribavi pisanu saglasnost višeg rukovodioca prije uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom, a ako je poslovni odnos sa klijentom već uspostavljen dužan je da pribavi pisanu saglasnost višeg rukovodioca za nastavlanje poslovnog odnosa.

Obveznik je dužan i da utvrdi da li je politički eksponirano lice stvarni vlasnik pravnog lica, privrednog društva, trusta i drugog lica odnosno sa njim izjednačenog pravnog odnosno fizičkog lica sa sjedištem u stranoj državi u čije ime se uspostavlja poslovni odnos, izvršava transakcija ili druga aktivnost klijenta, te da pribavi potrebne informacije.

Politički eksponirana lica spadaju u kategoriju višeg rizika prema kojima obveznici imaju obavezu primjene mjera produbljenih provjera i praćenja poslovanja klijenta, te da s posebnom pažnjom prate transakcije i druge poslovne aktivnosti koje kod obveznika obavlja politički eksponirano lice, odnosno klijent čiji je stvarni vlasnik politički eksponirano lice.

Dodatne mjere koje banka sprovodi u postupku produbljene provjere klijenta daju se u sljedećoj tabeli:

Zakonom propisan slučaj ↓	Utvrđivanje izvora imovine (bogatstva) i izvor sredstava klijenta	Pisanu saglasnost višeg rukovodioca za uspostavljanje poslovnog odnosa ili pisanu saglasnost višeg rukovodioca za nastavlanje poslovnog odnosa kod obveznika↓	Pribavljanje podatka da li je PEL stvarni vlasnik pravnog lica	Pribavljanje dodatne dokumentacije i podataka ↓	Dodatni pregled i praćenje poslova klijenta ↓	Dodatne mjere ↓
<b>Politički eksponirano lice</b>	Da	<b>Da</b>	<b>Da</b>	Set podataka definisanih članom 33 Zakona	Da	Po ocjeni obveznika

Obveznik je dužan da internim aktom utvrdi postupak prestanka obaveze tretiranja klijenta kao politički eksponiranog lica. To podrazumijeva obavezu obveznika da nakon isteka 12 mjeseci od dana prestanka obavljanja javne funkcije u državi, isključi to lice sa liste politički eksponiranih lica kao i članove njegove uže porodice i njegove saradnike. Međutim, ako obveznik na osnovu analize rizika određenog klijenta koji je prestao da obavlja javnu funkciju definisanu Zakonom, utvrdi da je taj klijent više rizičan, obveznik je dužan da i dalje tog klijenta klasifikuje u kategoriju višeg rizika (C kategoriju) i prema njemu sprovodi propisane mjere.

Nakon uspostavljanja poslovnog odnosa sa politički eksponiranim licem, članovima njegove uže porodice i bliskim saradnicima u skladu sa Zakonom, obveznik je dužan da vodi posebnu evidenciju o ovim licima i transakcijama.

Obveznik je dužan da redovno ažurira svoju listu politički eksponiranih lica, kako bi sproveo postupak produbljene provjere klijenta u skladu sa Zakonom i za one klijente koji nisu bili politički eksponirana lica prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa, ali su nakon uspostavljanja poslovnog odnosa imenovani da obavljaju javnu funkciju u smislu člana 32 Zakona.

Takođe, obveznik treba da upozna i informiše politički eksponirano lice da u slučaju prestanka vršenja javne funkcije obavijesti obveznika o istoj činjenici.

#### **4.1.1.3 Složene i neuobičajene transakcije**

Složene i neuobičajene transakcije su one transakcije koje karakteriše složenost i neuobičajeno visoki iznosi, neuobičajen način izvršenja, vrijednost ili povezanost transakcija koje nemaju ekonomsku opravdanost ili vidljivu pravnu svrhu, odnosno nisu usaglašene ili su u nesrazmjeri sa uobičajenim, odnosno očekivanim poslovanjem klijenta, kao i druge okolnosti koje su povezane sa statusom ili drugim karakteristikama klijenta.

Obveznik je dužan da analizira sve složene i neuobičajene velike transakcije, i u slučaju kada u odnosu na transakcije ili klijenta nisu utvrđeni razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorizma.

U vezi sa složenim i neuobičajenim transakcijama obveznik je dužan da analizira motiv i svrhu takvih transakcija, uključujući i podatak o imovinskom stanju, porijeklu imovine i izvoru sredstava. Rezultate analize obveznik je dužan da evidentira u pisanom obliku kako bi bili dostupni na zahtjev nadležnog organa uprave ili nadzornog organa.

U vezi sa složenim i neuobičajenim transakcijama obveznik, pored mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta, preduzima najmanje sljedeće produbljene mjere:

- 1) prikuplja i provjerava dodatne podatke o djelatnosti klijenta i ažurira i identifikacione podatke o klijentu i stvarnom vlasniku klijenta,
- 2) prikuplja i provjerava dodatne podatke o prirodi poslovnog odnosa i podatke o svrsi najavljene ili obavljene transakcije, i
- 3) prikuplja i provjerava dodatne podatke o imovinskom stanju, porijeklu imovine i izvoru sredstava klijenta.

Pri preduzimanju navedenih mjera mora se voditi računa i o sljedećim kriterijumima:

- vrsti, poslovnom profilu i strukturi klijenta,
- geografskom porijeklu klijenta,
- prirodi poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije,
- prethodnom iskustvu obveznika s klijentom,
- statusnoj i vlasničkoj strukturi klijenta,

- namjeni sklapanja poslovnog odnosa ili izvršenja poslovne transakcije,
- informacijama o klijentu dobijenim iz javno dostupnih baza podataka te drugih podataka i informacija,
- druge informacije koje mogu ukazivati da je transakcija neuobičajena.

Obveznik je dužan da internim aktom utvrdi kriterijume za prepoznavanje složenih i neuobičajenih transakcija.

#### **4.1.1.4 Elektronski prenos novca**

Mjere koje je obveznik dužan da sprovodi prilikom elektronskog prenosa novca propisane su odredbama Zakona.

Obveznik, koji je pružalac platnih usluga, je dužan da utvrdi i provjeri identitet klijenta na osnovu dokumenata, podataka i informacija iz vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora, uključujući i kvalifikovanu elektronsku potvrdu ako je dostupna i prikupi tačne i potpune podatke o uplatiocu i unese ih u obrazac ili poruku koja prati elektronski prenos novčanih sredstava poslatih ili primljenih u valuti koja je predmet elektronskog prenosa. U postupku prikupljanja tih podataka pružalac platnih usluga vrši identifikaciju uplatioca na osnovu lične isprave izdate od nadležnog organa.

Ukoliko obveznik nije u mogućnosti da pribavi sve podatke i informacije vezano za obaveze koje Zakon propisuje, ne smije izvršiti elektronski prenos novca.

Naime, podaci iz stava 2 ove tačke moraju pratiti prenos novčanih sredstava tokom kretanja novca kroz lanac plaćanja.

Pružalac platnih usluga, koji je posrednik ili primalac novčanih sredstava, dužan je da odbije prenos novčanih sredstava ako podaci o uplatiocu nisu potpuni i/ili da zahtijeva da se u najkraćem mogućem roku dopune podaci o uplatiocu.

Obveznik je dužan da preduzme mjere produbljene provjere i praćenja poslovnog odnosa i kontrolu transakcija klijenata, prilikom elektronskog prenosa.

#### **4.1.2 Pojednostavljeno utvrđivanje i provjera identiteta klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta**

Obveznik utvrđuje rizični profil klijenta i redovno prati poslovni odnos i sprovodi kontrolu transakcija saglasno utvrđenom rizičnom profilu određenog klijenta.

Obveznik može primijeniti pojednostavljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrole transakcija samo kada prethodno utvrdi da pripadaju kategoriji sa nižim rizikom od pranja novca ili finansiranja terorizma na osnovu faktora rizika utvrđenih analizom rizika, naročito imajući u vidu koji su to neophodni faktori dozvoljeni za primjenu pojednostavljenih mjera provjera i praćenje poslovanja klijenta.

Primjena mjera pojednostavljenog utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta ne smije biti sprovedena u slučaju klijenta koji je rezident zemlje koja ne primjenjuje ili u dovoljnoj mjeri ne primjenjuje međunarodne



standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu podataka relevantnih međunarodnih organizacija. Takođe, ukoliko se za klijente u vezi s kojima je odobrena primjena pojednostavljenih mjera, utvrdi osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma obveznik je dužan da organu uprave dostavi izvještaj o sumnjivoj transakciji (podatke iz člana 79 Zakona), kao i pomenute podatke u vezi sa sredstvima za koja ima saznanje ili sumnja da predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kriminalnom djelatnošću ili su povezana sa finansiranjem terorizma. U tom slučaju se mora izvršiti reklasifikacija rizičnog profila klijenta i određivanje kategorije višeg rizika.

Osim za određene kategorije klijenata (matrica) u vezi s kojima se mogu primijeniti pojednostavljene mjere, ukoliko obveznik procjeni da zbog prirode poslovnog odnosa, oblika i načina izvršenja transakcije, poslovnog profila klijenta, odnosno drugih okolnosti povezanih sa klijentom postoji niži stepen rizika za pranje novca ili finansiranje terorizma, obveznik može primijeniti pojednostavljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija predviđene Zakonom.

Informacije koje obveznik prikupi primjenom mjera pojednostavljene analize klijenta trebaju biti dovoljne za razumnu sigurnost da je njegova procjena o nižem riziku koji je povezan s poslovnim odnosom ili povremenom transakcijom opravdana i biti dovoljne kako bi mu pružile dovoljno informacija o prirodi poslovnog odnosa ili povremene transakcije u svrhu identifikacije neuobičajenih ili sumnjivih transakcija.

Obveznik može prilagoditi obim, vrijeme preduzimanja ili vrstu određenih ili svih mjera analize stranaka na način koji odgovara nižem riziku koji je utvrdio.

Obveznik utvrđuje rizični profil klijenta i redovno prati poslovni odnos i sprovodi kontrolu transakcija saglasno utvrđenom rizičnom profilu određenog klijenta.

#### **4.2 Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta iz visokorizičnih trećih država**

Odredbama Zakona propisane su mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta iz visokorizičnih trećih država koje ne primjenjuju ili nedovoljno primjenjuju mjere za sprječavanje i otkrivanje pranja novca ili finansiranja terorizma, na osnovu kojih je obveznik dužan da preduzme, pored standardnih mjera provjere i praćenja poslovanja klijenta, i dodatne mjere produbljene provjere i praćenja klijenta, a koje podrazumijevaju prikupljanje dodatnih informacija za potrebe sprovođenja tih provjera.

S tim u vezi, obveznik je dužan da preduzme najmanje sljedeće produbljene mjere:

- 1) prikuplja i provjerava dodatne podatke o djelatnosti klijenta i ažurira i identifikacione podatke o klijentu i stvarnom vlasniku klijenta;
- 2) prikuplja i provjerava dodatne podatke o prirodi poslovnog odnosa i podatke o svrsi najavljene ili obavljene transakcije i
- 3) prikuplja i provjerava dodatne podatke o imovinskom stanju, porijeklu imovine i izvoru sredstava klijenta.

Osim navedenih mjera standardne provjere i Zakonom predviđenih posebnih mjera (prethodno navedenih), obveznik bi trebao preduzeti pojačane mjere koje se odnose na:

- informacije o identitetu klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta, ili strukturi vlasništva i kontroli klijenta, kako bi obveznik bio siguran u adekvatno razumijevanje rizika povezanog s poslovnim odnosom. To može da obuhvati prikupljanje i procjenu informacija o reputaciji klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta, kao i procjenu bilo kakvih negativnih navoda vezano za klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta, npr.:

- a) informacije o prošlim i postojećim poslovnim aktivnostima klijenta ili stvarnog vlasnika, i
- b) pretraživanje navoda iz medija koji negativno upućuju na reputaciju tog klijenta, informacije o članovima porodice ili bliskim poslovnim partnerima.

- informacije o pretpostavljenoj prirodi poslovnog odnosa kako bi se utvrdilo da su priroda i svrha poslovnog odnosa zakonite i kako bi klijent mogao adekvatnije procijeniti rizični profil tog klijenta.

To može uključivati prikupljanje sljedećih podataka i informacija o:

- a) broju, značaju ili dinamici očekivanih transakcija po računu, kako bi se obvezniku omogućilo da uoči odstupanja koja mogu ukazati na sumnju;
- b) razlogu zbog koga klijent potražuje određeni proizvod ili uslugu, naročito kada je nejasno zbog čega se potrebama klijenta ne može bolje udovoljiti na drugačiji način ili u drugoj jurisdikciji;
- c) odredištu sredstava;
- d) prirodi poslovanja klijenta ili stvarnog vlasnika, kako bi se klijentu omogućilo lakše razumijevanje najavljenih prirode poslovnog odnosa.

- povećanje kvaliteta informacija prikupljenih za potrebe primjene mjera produbljene provjere klijenta kako bi se potvrdio identitet klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta, uključujući:

- a) provjeru da imovina klijenta i sredstva koja se upotrebljavaju u poslovnom odnosu ne potiču od kriminalne aktivnosti, te da su izvor imovine i izvor sredstava u skladu sa saznanjima obveznika o klijentu i prirodi poslovnog odnosa. U određenim slučajevima, kada je rizik koji je povezan s poslovnim odnosom posebno visok, provjera izvora imovine i izvora sredstava može biti jedini primjereni alat za ublažavanje rizika. Izvor sredstava ili imovine moguće je provjeriti, pored ostalog, poređenjem s prijavom PDV-a i poreza na dobit, kopijama revidiranih izvještaja, platnim listama, javnim ispravama ili natpisima nezavisnih medija;

- povećanje učestalosti provjera kako bi se osiguralo da je obveznik i dalje u mogućnosti da upravlja rizikom povezanim s pojedinačnim poslovnim odnosom ili kako bi zaključio da poslovni odnos više ne odgovara rizičnom profilu obveznika, te kako bi se na kvalitetniji način izvršila identifikacija transakcija koje zahtijevaju dodatne analize uključujući sljedeće:

- a) povećanu učestalost provjera i praćenja poslovnih odnosa kako bi se utvrdilo da li se rizični profil klijenta promijenio i može li da se i dalje upravlja tim rizikom;

b) učestaliju kontrolu poslovnog odnosa kako bi se osiguralo da se bilo koje promjene u profilu rizičnosti klijenta identifikuju, podvrgnu procjeni i, po potrebi, preduzmu potrebne mjere ili

c) sprovođenje učestalije i produbljene analize transakcija kako bi se identifikovale bilo koje neobične ili neočekivane transakcije koje mogu izazvati sumnju na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma. To može uključivati utvrđivanje odredišta sredstava ili razloga za sprovođenje određenih transakcija.

Pored toga, obveznik je dužan da prije uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom iz visokorizične treće države pribavi pisanu saglasnost višeg rukovodioca, kako bi se osiguralo da više rukovodstvo bude svjesno rizika kojem je obveznik izložen i da može donijeti adekvatnu odluku o mjeri upravljanja tim rizikom.

Obveznik je dužan da, nakon uspostavljanja poslovnog odnosa, prati transakcije i druge poslovne aktivnosti koje kod njega obavlja klijent iz visokorizične treće države, i preduzima mjere u skladu sa stepenom rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Listu visokorizičnih trećih država, nadležni organ uprave objavljuje na svojoj internet stranici, na osnovu podataka međunarodnih organizacija.

Obveznik je dužan da internim aktom, u skladu sa odredbama člana 7 Zakona, utvrdi kriterijume za prepoznavanje klijenata iz visokorizičnih trećih država.

#### **4.3 Mjere za sprječavanje finansiranja terorizma zasnovane na pristupu procjene rizika**

Finansiranje terorizma, za razliku od pranja novca, ima drugačije karakteristike, stoga procjena rizika od finansiranja terorizma zahtijeva obimniji skup faktora za procjenu rizika kao i kompleksnije metode kako bi se utvrdilo postojanje finansiranja terorizma.

Finansiranjem terorizma se, saglasno članu 3 Zakona, smatra naročito:

- 1) obezbjeđivanje ili prikupljanje sredstava ili imovine odnosno pokušaj njihovog obezbjeđivanja ili prikupljanja, na bilo koji način, posredno ili neposredno, sa namjerom da se koriste ili uz saznanje da mogu biti iskorišćeni u cjelosti ili djelimično:
  - za pripremanje ili za izvršenje terorističkog akta;
  - od strane terorista;
  - od strane terorističkih organizacija.
- 2) podstrekavanje ili pomaganje u obezbjeđivanju ili prikupljanju sredstava ili imovine iz tačke 1 ovog stava.

Priroda izvora finansiranja terorizma može se razlikovati zavisno od vrste terorističkih organizacija ili terorista, obzirom na to da sredstva koja se koriste za finansiranje pripremanja ili izvršenja terorističkog akta mogu proizilaziti kako iz legalnih tako i iz nelegalnih izvora. Kada izvori finansiranja terorističkog akta proizilaze iz kriminalnih aktivnosti tada je pristup zasnovan na procjeni rizika od pranja novca primjenjiv i na finansiranje terorizma.

Transakcije povezane sa finansiranjem terorizma najčešće se realizuju u malim iznosima, stoga se kroz primjenu pristupa zasnovanog na procjeni rizika od pranja novca smatraju transakcijama niskog rizika, što u velikoj mjeri otežava utvrđivanje finansiranja terorizma.

U slučajevima kada izvori finansiranja terorističkog akta proizilaze iz legalnih izvora, teže je utvrditi da se legalno stečena sredstva koriste u terorističke svrhe. S tim u vezi, neke aktivnosti za pripremu terorističkih radnji mogu biti neskrivene, kao što je kupovina potrebnog materijala ili plaćanje određenih usluga.

Prilikom sprovođenja mjera sprječavanja finansiranja terorizma, obveznici su dužni da primjenjuju indikatore za otkrivanje i prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija povezanih sa finansiranjem terorizma.

Problematika utvrđivanja finansiranja terorizma je kompleksna, te se istim bave različite institucije i organi u državi, dok se obaveza obveznika posebno odnosi na prijavljivanje sumnjivih transakcija koje mogu biti povezane sa finansiranjem terorizma, nadležnom organu uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. S tim u vezi, za obveznike je izuzetno značajno da prate gotovinske transakcije i transakcije sa zemljama za koje su relevantne međunarodne organizacije ili tijela utvrdili da finansiraju ili pomažu terorističke aktivnosti, kao i da primjenjuju relevantne indikatore.

## **5. UPRAVLJANJE RIZICIMA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA KOJIMA SU OBVEZNICI IZLOŽENI**

*Rizik od pranja novca i finansiranja terorizma je rizik da će klijent iskoristiti finansijski sistem za pranje novca ili finansiranje terorizma, odnosno da će poslovni odnos, transakcija, proizvod ili usluga, biti posredno ili neposredno korišćeni za pranje novca ili finansiranje terorizma (član 5 tačka 13 Zakona).*

U odnosu na obavezu upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma kojim su obveznici izloženi, isti su dužni da, u skladu sa obimom njihovih aktivnosti, odnosno djelatnosti, veličini i vrsti klijenta sa kojim posluju, kao i vrsti proizvoda i usluge koje imaju u ponudi, razviju efikasne politike i procedure koje su dužni efikasno da implementiraju. Prilikom uspostavljanja sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, obveznici primjenom navedenih internih akata određuju organizaciono strukturiranje, postupanje (funkcionalnu povezanost u poslovanju) svih djelova sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i preduzimanje neophodnih radnji i mjera i vršenje kontrola s ciljem kvalitetnog upravljanja rizikom i njegovog minimiziranja. Obveznik preduzima mjere, naročito one koje se odnose na primjenu adekvatnog stepena provjera i praćenja klijenata kako bi se osiguralo da sistem upravljanja rizicima bude efikasan. Navedeni sistem koji upućuje na primjenu upravljanja rizikom putem politika, procedura i kontrola predviđen je Zakonom (član 7b).

U cilju adekvatnog upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma obveznik je dužan, pored ostalog, da smanji izloženost riziku koji proizlazi iz primjene novih tehnologija koje omogućavaju anonimnost (elektronsko ili internet bankarstvo, elektronski novac i sl.), odnosno, obveznik je dužan da svojim politikama i procedurama posebno definiše:

- identifikaciju klijenta koji je korisnik usluga elektronskog bankarstva;

- vjerodostojnost potpisanog elektronskog dokumenta;
- pouzdane mjere protiv falsifikovanja dokumenata i potpisa dokumenata;
- sisteme koji osiguravaju i omogućavaju bezbjedno elektronsko bankarstvo;
- ostale uslove u skladu sa pozitivnim propisima kojima se uređuje oblast sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Radi sigurne identifikacije klijenta koji je korisnik usluga elektronskog bankarstva, obveznik može upotrijebiti različite metode utvrđivanja identiteta, uključujući PIN-ove, lozinke, pametne kartice, biometriku i kvalifikovane elektronske potvrde.

## **5.1 Vršenje poslova otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma**

Obveznik je dužan da u roku od 60 dana od dana osnivanja, odredi ovlašćeno lice i najmanje jednog zamjenika ovlašćenog lica za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i organu uprave dostave akte o imenovanju ovlašćenog lica i njegovog zamjenika.

Obveznik je dužan da implementira u potpunosti odredbe Zakona kojima se propisuju:

- vršenje poslova otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- uslovi za ovlašćeno lice;
- obaveze ovlašćenog lica;
- uslovi za rad ovlašćenog lica;
- stručno osposobljavanje i usavršavanje i
- unutrašnja kontrola i revizija.

S obzirom da su ovlašćeno lice i njegov zamjenik zaduženi za uspostavljanje i funkcionisanje sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, to znači da je implementiranje svih odredbi Zakona i podzakonskih akata uslovljeno ispunjavanjem ove obaveze. Navedena lica moraju biti stručno osposobljena za obavljanje poslova otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma a potrebno je da posjeduju stručno znanje za poslovanje obveznika u oblastima u kojima postoji rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma.

Imajući u vidu navedeno, Zakon propisuje da je Ovlašćeno lice neposredno odgovorno upravi ili drugom poslovodnom ili drugom sličnom organu obveznika, a funkcionalno i organizaciono je odvojeno od drugih organizacionih djelova obveznika. Obveznik je dužan da ovlašćenom licu i njegovom zamjeniku obezbijedi prostorne i tehničke mogućnosti za rad koje obezbjeđuju odgovarajući stepen zaštite povjerljivih podataka i informacija kojima rukuju na osnovu Zakona.

Ove poslove može obavljati isključivo lice koje je zaposleno samo kod jednog obveznika za obavljanje poslova i zadataka koji su, u skladu sa aktom o sistematizaciji obveznika ili ugovorom o radu, organizovani na način koji omogućava brzo, kvalitetno i blagovremeno izvršavanje zadataka propisanih Zakonom i propisima donijetim na osnovu Zakona. Neophodan je i uslov da to lice nije pravosnažno osuđivano za krivično djelo koje ga čini nepodobnim za vršenje poslova sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci i protiv koga se ne vodi krivični postupak za krivična djela za koja se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

## **5.2 Izvještavanje organa uprave o transakcijama**

### **5.2.1 Obaveza i rokovi izvještavanja organa uprave o gotovinskim transakcijama**

O svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od 15.000 eura i više obveznici su dužni da izvijeste nadležni organ uprave odmah, odnosno najkasnije u roku od tri dana od dana kada je transakcija izvršena na propisanom obrascu, na način propisan Zakonom.

### **5.2.2 Obaveza i rokovi izvještavanja organu uprave o sumnjivoj transakciji, klijentu i poslovnom odnosu**

Obveznici su dužni da bez odlaganja na propisan način izvijeste nadležni organ uprave o sumnjivoj transakciji prije njenog izvršenja, odnosno da dostave podatke i informacije i izvijeste nadležni organ uprave o razlozima koji upućuju na sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma ili neko drugo krivično djelo, odnosno o razlozima koji jasno i nedvosmisleno upućuju da se radi o sumnjivoj transakciji, klijentu ili poslovnom odnosu i navedu indikatore na osnovu kojih je izvršena procjena da se radi o sumnjivoj transakciji, klijentu ili poslovnom odnosu.

Ukoliko obveznik nije u mogućnosti da na propisani način izvijesti nadležni organ uprave o sumnjivoj transakciji prije njenog izvršenja zbog prirode transakcije ili zbog drugih opravdanih razloga, dužan je da naknadno izvijesti nadležni organ uprave, ali ne kasnije od sljedećeg radnog dana. U izvještaju dostavljenom organu uprave o sumnjivoj transakciji, podaci i informacije koji upućuju na sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma ili neko drugo krivično djelo moraju biti potkrijepljeni dokumentacijom i razlozima zbog kojih su tako okarakterisani. Ukoliko obveznik naknadno dostavi podatke i informacije o sumnjivoj transakciji nakon njenog izvršenja dužan je da priloži objašnjenje i navede razloge radi kojih objektivno nije mogao da obavijesti nadležni organ uprave u propisanom roku. Obveznik može organu uprave saopštiti te informacije preko telefona, ali je dužan da te podatke dostavi u pisanom obliku, najkasnije sljedećeg radnog dana od dana saopštavanja.

Za transakciju, klijenta ili poslovni odnos za koje postoji sumnja u pranje novca i finansiranje terorizma, obveznik je dužan da odbije izvršenje transakcije, ili da obavijesti nadležni organ uprave prije njenog izvršenja o razlozima koji upućuju na sumnju, kako bi nadležni organ uprave bio u mogućnosti da spriječi izvršenje te transakcije odnosno da je blokira saglasno odredbama Zakona.

Obveznici su dužni da pri utvrđivanju osnova sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma ili neko drugo krivično djelo, koriste listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i klijenata. Prepoznavanje sumnjive transakcije ili klijenta ili poslovnog odnosa zasniva se na kriterijumima koji su navedeni u listi indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i klijenata. Obveznici su dužni da dopune i prilagode listu indikatora prema poznatim trendovima i tipologijama pranja novca odnosno okolnostima koje proizlaze iz poslovanja samog obveznika. Ako neka transakcija ili klijent ispunjava jedan od indikatora, to ne mora da znači da je riječ o sumnjivoj transakciji ili klijentu, ali ta činjenica upućuje na potrebu dodatne analize propisane Zakonom. Obveznik je dužan da sagleda širu sliku u skladu sa politikom "upoznaj svog klijenta", da adekvatno sprovodi mjere praćenja poslovnog odnosa tog klijenta koje obuhvataju praćenje njegovih transakcija kako bi utvrdio da te transakcije imaju jasnu svrhu i namjenu, da je porijeklo sredstava provjereno i ne upućuje na sumnju u

pranje novca i finansiranje terorizma ili neko drugo krivično djelo, da postoje jasna saznanja o klijentu i njegovim poslovnim aktivnostima sa kojima se bavi i sl..

Zaposleni u obvezniku koji je u neposrednom kontaktu sa klijentom, ili koji u toku vršenja poslova za koje je zadužen, posumnja da u vezi s klijentom ili transakcijom postoji rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, ili ukoliko zna ili posumnja da sredstva predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kriminalnom djelatnošću ili su povezana s finansiranjem terorizma, dužan je da o tome sačini interni izvještaj i da ga, u roku i na način koji su utvrđeni unutrašnjim aktom tog obveznika, dostavi ovlašćenom licu zaduženom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Ovaj izvještaj treba da sadrži dovoljno podataka i informacija o klijentu i transakciji koji ovlašćenom licu omogućavaju da procjeni da li klijent, odnosno transakcija ukazuju na sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma.

## **6. STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I USAVRŠAVANJE ZAPOSLENIH KOD OBVEZNIKA**

Značajan element efikasnosti sistema za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika jeste adekvatno i blagovremeno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih koji obavljaju poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma mora obuhvatiti dobro poznavanje kako regulatornih zahtjeva tako i internih politika i procedura koje je obveznik usvojio radi uspješnog upravljanja rizicima u ovoj oblasti.

Svi zaposleni čiji se zadaci na bilo koji način odnose na sprovođenje mjera vezanih za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, moraju biti uključeni u program za stručno osposobljavanje i usavršavanje.

Edukacija mora biti prilagođena posebnim potrebama zaposlenih prema pojedinačnim poslovnim linijama, odnosno specifičnosti poslova koje obavljaju.

U tom smislu, tehnike otkrivanja i sprječavanja pranja novca moraju biti prezentirane kako zaposlenim licima na šalterima tako i zaposlenima iz drugih sektora koji su obuhvaćeni programom za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Posebna pažnja se mora posvetiti novozaposlenim licima, koji su u obavezi da se upoznaju sa osnovnim mjerama i radnjama koje se preduzimaju kod obveznika radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Takođe, izuzetno je važna edukacija ovlašćenog lica i njegovih zamjenika u cilju njihovog osposobljavanja za prepoznavanje novih oblika, tehnika i trendova povezanih sa pranjem novca i finansiranjem terorizma. To podrazumijeva i njihovo upoznavanje i praćenje pravnih i regulatornih promjena kako bi blagovremeno uskladili interna akta sa novim propisima.

Menadžment obveznika mora biti upoznat sa rizikom kojem bi obveznik bio izložen zbog neusklađenosti sa propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i zbog neadekvatne obuke zaposlenih koji su u okviru svojih zaduženja obavezni da sprovode mjere na otkrivanju i sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Obveznik mora voditi odgovarajuću evidenciju o završenim edukacijama, koja se posebno odnosi na lica koja su obuhvaćena edukacijom, datumu i mjestu održavanja pojedinih seminara, kurseva, radionica itd.

Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih kod obveznika vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma, ima za cilj podizanje, na veći nivo, svijesti zaposlenih o značaju blagovremeno preduzetih mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Obveznik bi trebao evidentirati i dokumentovati svoje procjene rizika poslovnih odnosa i povremenih transakcija i sve promjene u procjenama rizika u okviru svojih pregleda i kontrola. Na taj način bi osigurao mogućnost prezentovanja dokumentovane evidencije o klasifikaciji svih klijenata sa aspekta rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kao i povezane primjerene mjere upravljanja rizicima.

## **7. OBAVEZNI INTERNI AKTI I PROCEDURE KOJIMA SE BLIŽE UREĐUJE POSLOVANJE OBVEZNIKA VEZANO ZA OBLAST SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA**

Obveznik je dužan da uspostavi politike, kontrole, procedure i preduzima radnje za umanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno da:

- izradi interni akt o analizi rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu ovih smjernica;
- izvrši procjenu uticaja na izloženost riziku od pranja novca i finansiranja terorizma prilikom organizacionih izmjena, uvođenja novih proizvoda, novih praksi, uključujući nove distributivne kanale, uvođenja nove tehnologije za nove i postojeće proizvode ili usluge;
- definiše procedure za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija;
- definiše procedure za dostavljanje podataka organu uprave u skladu sa Zakonom;
- definiše procedure za zaštitu i čuvanje podataka i vođenje evidencija;
- definiše procedure interne kontrole u oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- uspostavi mehanizme bezbjedonosne provjere zaposlenih u skladu sa zakonom kojim se uređuje tajnost podataka;
- internim aktom utvrdi procedure za primjenu mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta, kao i da provjeri da li lice koje nastupa u ime klijenta ima pravo na zastupanje ili je ovlašćeno od klijenta, te da utvrdi i provjeri identitet lica koje nastupa u ime klijenta;
- internim aktom utvrdi procedure, zasnovane na analizi rizika, koje primjenjuje prilikom identifikacije klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta koji je politički eksponirano lice, u skladu sa ovim smjernicama;
- internim aktom utvrdi procedure o prihvatanju identifikacije klijenta i stvarnog vlasnika klijenta preko trećeg lica;
- internim aktom utvrdi kriterijume za prepoznavanje složenih i neuobičajenih transakcija;



- internim aktom utvrdi kriterijume za prepoznavanje klijenata i transakcija iz visokorizičnih trećih država;
- internim aktom utvrdi procedure radi sprječavanja upotrebe novih tehnologija u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma;
- izradi program stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih u oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- definiše postupak određivanja ovlašćenog lica i njegovog zamenika, kao i obezbjeđivanja uslova za njihov rad u skladu sa Zakonom;
- utvrdi slučajeve kada primjenjuje produbljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija u skladu sa Zakonom.

Ukoliko je obveznik banka ili druga kreditna institucija, pored navedenog, dužna je da svojim internim aktima definiše i sljedeće:

- preduzimanje mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa klijenta i kontrolu transakcija u odnosu na svaku povremenu elektronsku transakciju, izvršenu od strane klijenta koji nije u poslovnom odnosu sa bankom;
- mere i radnje praćenja poslovnog odnosa i kontrola transakcija u skladu sa rizikom od pranja novca ili finansiranja terorizma kojem je banka izložena prilikom obavljanja pojedinog posla, odnosno u poslovanju sa klijentom;
- postupanje pri zaključivanju korespondentnog odnosa sa bankama ili drugim kreditnim institucijama.

Pregled Zakonom utvrđenih internih akata i procedura obveznika daje se u sljedećoj tabeli:

	<b>Interni akt / Obaveza OL</b>	<b>Zakonski osnov</b>
1.	Procedura Upoznaj svog klijenta (KYC)	<p><b>Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta</b>  <b>Član 8</b>            Obveznik je dužan da, <b>internim aktima</b> utvrdi procedure za primjenu mjera iz st. 1, 2 i 5 ovog člana.</p> <p><b>Vršenje poslova otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma</b>  <b>Član 43</b>            (1) Obveznik je dužan da utvrdi i sprovodi odgovarajuća pravila u postupanju sa klijentom i obezbijedi izvještavanje, čuvanje podataka, internu kontrolu, procjenu rizika, upravljanje rizikom i komunikaciju, radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.</p>
2.	Analiza rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma	<p><b>Mjere provjere identiteta i praćenja poslovanja politički eksponiranih lica</b>  <b>Član 33</b>            Obveznik je dužan da, u skladu sa smjernicama nadležnog organa iz člana 94 ovog zakona, utvrdi <b>interni akt</b> sa procedurama koje su zasnovane na analizi rizika, koje primjenjuje prilikom identifikacije klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta koji je politički eksponirano lice.</p>

		<p><b>Obaveze trećeg lica</b>  <b>Član 25</b>  2) Obveznik je dužan da <b>internim aktom</b> utvrdi procedure o prihvatanju identifikacije klijenta i stvarnog vlasnika klijenta preko trećeg lica.</p> <p><b>Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta iz visokorizičnih trećih država</b>  <b>Član 35a</b>  Obveznik je dužan da <b>internim aktom</b>, u skladu sa članom 7 ovog zakona, utvrdi kriterijume za prepoznavanje klijenata i transakcija iz visokorizičnih trećih država.</p>
3.	Program za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (koji sadrži i procedure namijenjene zaposlenima u cilju otkrivanja i prečavanja PN i FT)	<p><b>Unutrašnja kontrola i revizija</b>  <b>Član 48</b>  (1) Obveznik je dužan da donese program za sprovođenje mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i obezbijedi njegovu primjenu.</p> <p><b>Složene i neuobičajene transakcije</b>  <b>Član 35</b>  Obveznik je dužan da <b>internim aktom</b>, u skladu sa članom 7 ovog zakona, utvrdi kriterijume za prepoznavanje složenih i neuobičajenih transakcija.</p> <p><b>Nove i razvojne tehnologije</b>  <b>Član 7c</b>  Radi sprječavanja upotrebe novih tehnologija u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, obveznik je dužan da donese <b>interni akt</b> u skladu sa propisom iz člana 7 stav 3 ovog zakona.</p>
4.	Izrada politika i procedura za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija	<i>Najčešće dio Programa za SPNFT (3)</i>
5.	Lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija (pripremljena od strane obveznika)	<p><b>1. Mjere i radnje koje preduzimaju obveznici</b>  <b>Vrste mjera i radnji</b></p> <p><b>Član 6</b>  Obveznik je dužan da, prilikom obavljanja djelatnosti, izvršava mjere i radnje u skladu sa ovim zakonom, a naročito da:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- sačini i redovno inovira listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija;</li> </ul>
6.	Politika i procedure za čuvanje podataka, informacija i dokumentacije, koje obveznik pribavlja u postupku primjene	<p><b>Čuvanje podataka</b>  <b>Član 91</b>  (1) Obveznik je dužan da podatke pribavljene u skladu sa</p>

	Zakona	ovim zakonom, prateću dokumentaciju, podatke o identifikacionom broju svakog računa klijenta, podatke i dokumentaciju o elektronskom prenosu novca, dokumentaciju o poslovnoj korespondenciji i izvještaje čuva najmanje deset godina nakon prestanka poslovnog odnosa, izvršene transakcije, ulaska klijenta u kazino i prostorije u kojima se priređuju druge posebne igre na sreću ili pristupu sefu osim ako posebnim zakonom nije propisan duži period čuvanja.
7.	Program stručnog osposobljavanja i usavršavanja	<b>Obaveze ovlašćenog lica</b> <b>Član 45</b> 8) priprema programe stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih kod obveznika u oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.
8.	Politika i procedure za čuvanje podataka, informacija i dokumentacije, koje obveznik pribavlja u postupku primjene Zakona	<b>VIII. EVIDENCIJE, ZAŠTITA I ČUVANJE PODATAKA</b> <b>1. Vođenje i sadržaj evidencija</b> <b>Evidencije koje vodi obveznik</b> <b>Član 78</b> (1) Obveznik je dužan da vodi: 1) evidencije podataka o klijentima, poslovnim odnosima, računima i transakcijama (izvršenim u zemlji i sa inostranstvom) iz člana 9 ovog zakona; 2) evidencije podataka iz člana 41 ovog zakona; 3) evidencije podataka iz člana 35 ovog zakona; 4) evidencije naredbi o privremenom obustavljanju transakcije iz člana 61 ovog zakona; 5) evidencije zahtjeva za praćenje finansijskog poslovanja klijenta u kontinuitetu iz člana 63 ovog zakona. (2) Obveznik je dužan da vodi evidenciju iz stava 1 ovog člana na način koji će obezbijediti rekonstrukciju pojedinačnih transakcija (uključujući i iznose i valutu) koje bi mogle da se koriste kao dokaz u postupku otkrivanja kriminalnih aktivnosti klijenata.
9.	Interni akt sa kriterijumima za prepoznavanje složenih i neuobičajenih transakcija	<b>Složene i neuobičajene transakcije</b> <b>Član 35</b> (5) Obveznik je dužan da internim aktom, u skladu sa članom 7 ovog zakona, utvrdi kriterijume za prepoznavanje složenih i neuobičajenih transakcija.
10.	Procjene uticaja uvođenja novih proizvoda, prakse, distributivnog kanala, nove tehnologije i organizacionih izmjena na izloženost riziku	<b>Član 7</b> 5) Obveznik je dužan da prilikom svih važnih promjena u poslovnim procesima kao što su, uvođenje novih proizvoda, nove prakse, uključujući nove distributivne kanale, uvođenje nove tehnologije za nove i postojeće proizvode, usluge ili organizacione izmjene, izvrši odgovarajuće procjene uticaja tih promjena na izloženost riziku od pranja novca i finansiranja terorizma.

		(6) Obveznik je dužan da sprovede procjenu rizika iz stava 5 ovog člana prije uvođenja promjena u poslovnim procesima i u skladu sa rezultatima procjene, usvoji mjere kako bi smanjio rizik od pranja novca i finansiranja terorizma.
11.	Izveštavanje Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma o svakoj transakciji koja je izvršena u gotovom novcu u iznosu od 15.000 EUR i više	<p><b>6. Obaveza izvještavanja i sprovođenje mjera u poslovnim jedinicama i društvima u većinskom vlasništvu u stranim državama</b></p> <p><b>Obaveza izvještavanja</b></p> <p><b>Član 41</b></p> <p>(1) Obveznik je dužan da organu uprave dostavi izvještaj koji sadrži tačne i potpune podatke iz člana 79 tač. 1 do 4 i tač. 8 do 11 ovog zakona o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od najmanje 15.000 eura bez odlaganja, a najkasnije u roku od tri radna dana od dana izvršene transakcije.</p>
12.	Izveštaji o sumnjivim transakcijama	<p><b>Član 41</b></p> <p>(2) Obveznik je dužan da zadrži od izvršenja sumnjivu transakciju (bez obzira na iznos) i da organu uprave, bez odlaganja, dostavi podatke iz člana 79 ovog zakona.</p>

### III. SMJERNICE KOJE SE PRIMJENJUJU NA POJEDINE OBVEZNIKE

Pojedini obveznici su dužni da, pored primjene smjernica koje se odnose na sve obveznike datih u Dijelu II ovih smjernica, primjenjuju i odredbe ovog dijela koje su za njih relevantne, kako bi bili u poziciji da bliže prepoznaju rizike koji ukazuju na sumnjive transakcije, klijente i poslovne odnose, odnosno da upravljaju tim rizicima na način da onemoguće aktivnosti koje bi mogle biti okarakterisane kao pranje novca ili finansiranje terorizma.

#### 1. BANKE, KREDITNE INSTITUCIJE I FILIJALE STRANIH BANAKA

Banke, kreditne institucije i filijale stranih banaka dužne su da bliže prepoznaju rizike koji ukazuju na sumnjive transakcije, klijente i poslovne odnose i da upravljaju tim rizicima na način da onemoguće aktivnosti koje bi mogle biti okarakterisane kao pranje novca i finansiranje terorizma.

Institucije navedene u ovoj tački su dužne da preduzimaju radnje i mjere za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma prije, prilikom i nakon završetka svih poslova primanja, ulaganja, zamjene, čuvanja ili drugog raspolaganja novcem ili drugom imovinom, odnosno transakcija za koje postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma.

Analiza rizika navedenih institucija ima za cilj prepoznavanje i identifikovanje izloženosti riziku od pranja novca i finansiranja terorizma kao i segmenata poslovanja kojima treba dati prioritet u preduzimanju aktivnosti radi efikasnog upravljanja ovom vrstom rizika. Pomenutom analizom klijenti navedenih institucija će biti klasifikovani u jednu od kategorija rizika od pranja novca i finansiranja terorizma:

- ✓ A (niži rizik)
- ✓ B (srednji rizik)
- ✓ C (viši rizik)

## 1.1 Rizik klijenta

Klijent je pravno lice, fizičko lice, preduzetnik i drugo lice, odnosno sa njim izjednačeni subjekt koji vrši transakciju ili uspostavlja poslovni odnos sa bankom, kreditnom institucijom ili filijalom strane banke.

Banke, kreditne institucije i filijale stranih banaka dužne su da vrše analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sa posebnim osvrtnom na:

- 1) porijeklo sredstava sa kojima klijent raspolaže;
- 2) namjenu i pretpostavljenu prirodu poslovnog odnosa klijenta;
- 3) zanimanje odnosno djelatnost klijenta;
- 4) državu i geografsko područje klijenta odakle dolazi;
- 5) kategoriju proizvoda i usluge koju klijent koristi;
- 6) političku eksponiranost klijenta;
- 7) informacije iz sredstava javnog informisanja;
- 8) informacije iz javno dostupnih baza podataka kao i drugih podataka i informacija;
- 9) uspostavljeni korespondentni odnos sa bankom ili drugom kreditnom institucijom u zavisnosti od države i njenog geografskog područja i sl.

### 1.1.1 Priroda klijenta

**Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent je renomirano pravno lice, fizičko lice, preduzetnik i drugo lice, odnosno sa njim izjednačeni subjekt;
- ukoliko u strukturi klijenata postoje klijenti, stvarni vlasnici ili ovlašćena lica, rezidenti i nerezidenti koji dolaze iz država i geografskih područja koja poštuju međunarodno prihvaćene standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, članice Evropske Unije i klijenti kod kojih se primjenjuje pojednostavljena provjera i praćenje klijenta;
- ukoliko je porijeklo sredstava klijenata lako dokazivo i proizilazi iz aktivnosti koje ne ukazuju na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma;
- ukoliko je finansijska sposobnost klijenta stabilna u dijelu izmirivanja preuzetih obaveza;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju klijenti koji imaju stalan izvor prihoda.

**Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent ili stvarni vlasnik klijenta obavlja djelatnost koja nosi viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma (npr. u djelatnosti građevinarstva, prodaje nekretnina, proizvodnje i trgovine oružjem, pružanja konsultantskih usluga i sl.);
- klijent ili stvarni vlasnik klijenta se bavi djelatnošću za koju se vezuje značajna cirkulacija gotovine (npr. u hotelima, restoranima, kod priređivača igara na sreću, prevoznika robe i putnika i sl.);
- klijent dolazi iz države koja ne primjenjuje standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;

- ukoliko u strukturi klijenata postoje stvarni vlasnici ili ovlašćena lica koja su politički ekponirana lica i strana politički ekponirana lica, nerezidentna pravna ili fizička lica za koja postoje osnovi sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma i sl.;
- ukoliko tokom poslovanja klijenta dođe do odstupanje od njegovog uobičajenog obima i vrste posla sa kojim se bavi;
- ukoliko se finansijska sposobnost klijenta vanredno promijeni;
- ukoliko klijenti koji nemaju stalan izvor prihoda a posjeduju nepokretnosti koje su u njihovom vlasništvu ili novčana sredstva kojima raspolažu;
- ukoliko su zastupljeni klijenti koji dolaze iz država koje nisu članice Europske unije, koje su pod sankcijama ili embargom i ne spadaju u ekvivalentne treće države;
- ukoliko su zastupljeni klijenti koji po podacima međunarodne organizacije FATF spadaju među klijente iz nekooperativnih država ili teritorija ili ako je riječ o "off shore" firmama koje se nalaze na listi rizičnih zemlja, odnosno nekooperativnih država ili teritorijima koje ne ispunjavaju ključne međunarodne standarde vezane za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- nevladine i neprofitne organizacije;
- nerezidentna pravna i fizička lica kod kojih su uočena određena odstupanja koja upućuju na njihovo neuobičajeno poslovanje;
- ukoliko klijenti dolaze iz država za koje postoji saznanje iz sredstava javnog informisanja da finansiraju ili podupiru terorističke aktivnosti i da u njima djeluju utvrđene terorističke organizacije i sl..

### **1.1.2 Ponašanje klijenta**

#### **Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent daje jasne i nedvosmislene podatke prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa i prilikom izvršenja transakcije a koji po procjeni predstavljaju dovoljan osnov za niži rizik;
- klijent vrši prenose, uplate, isplate, za koje postoji ekonomska opravdanost njihovog izvršenja i uz to prilaže adekvatnu dokumentaciju u okviru koje ne postoje elementi koji upućuju na neuobičajenost ili sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko klijent svoje obaveze npr: po odobrenom kreditu uredno izmiruje u skladu sa planiranom dinamikom i u skladu s ostalim informacijama o klijentu.

#### **Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent obavlja poslovnu aktivnost ili transakciju pod neuobičajenim okolnostima;
- ukoliko klijent u vezi sa izmirivanjem obaveza po npr. odobrenom kreditu koristi neuobičajene načine plaćanja ili sredstava koja omogućavaju anonimnost, plaćanja sa različitih bankovnih računa bez adekvatnog objašnjenja;
- ako klijent daje nejasna objašnjenja vezano za izvršenje transakcije i uz to prilaže neadekvatnu dokumentaciju koja prati njenu realizaciju;
- ukoliko u dokumentaciji koja prati izvršenje transakcija postoje elementi koji ukazuju na neuobičajenost ili osnov sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko klijent nastupa u ime drugog lica za sopstveni račun bez očigledne ekonomske opravdanosti;

- ukoliko je udaljenost između klijenta i organizacione jedinice gdje se uspostavlja poslovni odnos ili sprovodi transakcija znatna i neočekivana;
- ukoliko klijent uspostavlja poslovni odnos bez ekonomske opravdanosti kod više banaka;
- ukoliko klijent izmiruje obaveze preko svojih računa kod više banaka ili izmiruje obaveze prije vremena djelimično ili u cjelosti po osnovu npr. odobrenog kredita;
- ukoliko klijent koristi neuobičajene načine plaćanja ili sredstava koja omogućavaju anonimnost, plaćanja sa različitih bankovnih računa bez adekvatnog objašnjenja.

### **1.1.3 Geografski rizik**

#### **Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- porijeklo sredstava klijenta odnosno njegova imovina je stečena u državi za koju je poznato da je usklađena sa međunarodnim standardima u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- klijent dolazi iz države koja je članica Evropske unije ili iz države koja ima djelotvoran sistem u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma i koja nije pod sankcijama, embargom ili sličnim mjerama;
- klijent dolazi iz države koja posjeduje informacije iz vjerodostojnih i pouzdanih izvora o kvalitetu nadzora vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma uključujući i informacije o kvalitetu i djelotvornosti primjene propisa i vršenja nadzora nad njihovom primjenom;
- klijent koji posluje sa licima koja se nalaze na područjima koja su poznata po poštovanju standarda iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

#### **Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- imovina klijenta stečena je u državi za koju je poznato da u okviru nje djeluju terorističke organizacije ili je ta država poznata po nedostacima u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- klijent dolazi iz države koja nema adekvatan i djelotvoran sistem u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- klijent je trust koji dolazi iz države koja nije usklađena sa međunarodnim standardima u dijelu poreske transparentnosti;
- klijent dolazi iz države koja ne posjeduje informacije iz vjerodostojnih i pouzdanih izvora o kvalitetu nadzora vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma uključujući i informacije o kvalitetu i djelotvornosti primjene propisa i vršenja nadzora nad njihovom primjenom;
- klijent dolazi iz države koja nije članica Evropske unije ili države koja je pod sankcijama, embargom ili sličnim mjerama;
- klijent za koga postoje informacije iz vjerodostojnih izvora o broju izvršenih predikatnih krivičnih djela u vezi sa pranjem novca (npr. korupcijom, prevarom, organizovanim kriminalom, izbjegavanjem plaćanja poreza i sl.);
- klijent koji ima poslovne veze sa klijentima iz "off shore" destinacija.

### **1.1.4 Rizik proizvoda/usluge i transakcije**

#### **Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- transakcija koje se odnose (npr. na uplate i isplate zarada, socijalna davanja, učešća u komisijama, radnim grupama i tijelima i sl);
- transakcije koje ne odstupaju od uobičajenog poslovanja klijenta;
- transakcije čije izvršenje prati adekvatna dokumentacija i ekonomska opravdanost; i kod kojih je porijeklo sredstava u potpunosti potkrijepljeno adekvatnim dokazima;
- ukoliko u strukturi angažovanih sredstava prilikom izvršenja transakcija dominira bezgotovina;
- ukoliko je u pitanju klijent koji ima garancije i stalan izvor prihoda.

### **Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- upotreba novih tehnologija ili tehnologija u razvoju koje omogućavaju anonimnost u slučaju ako bi se posredstvom njih uočile sumnjive aktivnosti vezano za izvršenje transakcija;
- pružanje usluga klijentu posredstvom privatnog bankarstva;
- kredit koji je obezbijeđen hipotekom, a ta nepokretnost se nalazi u drugoj državi, posebno u dijelu ako je teško utvrditi pravo svojine nad predmetom hipoteke ili je teško dokaziva struktura vlasništva te nepokretnosti;
- transakcije koje nemaju očiglednu ekonomsku opravdanost;
- transakcije koje se odnose na pozajmice osnivača firmama u kojima su ti osnivači stvarni vlasnici;
- transakcije koje upućuju na plaćanje ili naplatu po osnovu konsultantskih usluga;
- transakcije koje ne prati adekvatna dokumentacija;
- transakcije kod kojih porijeklo sredstava nije jasno dokazivo;
- transakcije kod kojih se polaže nesrazmjerno visok iznos depozita kao obezbjeđenje za npr. dobijanje kredita;
- transakcije koje se odnose na plaćanja robe i usluga klijentima koji potiču sa "off shore" destinacija a iz dokumentacije se jasno vidi da roba potiče iz zemalja iz okruženja;
- transakcije po osnovu plaćanja robe ili usluga u zemljama za koje nije uobičajeno da proizvode robu koja se plaća ili da vrše tu vrstu usluge;
- transakcije koje su namijenjene licima protiv kojih su na snazi mere Ujedinjenih nacija ili Evropske unije, kao i transakcije koje klijent vrši u ime i za račun tih lica;
- uplata novčanih sredstava s računa klijenta, odnosno prenos novčanih sredstava na račun klijenta koji je različit od računa koji je klijenta navela pri identifikaciji, odnosno preko kojeg uobičajeno posluje ili je poslovala (posebno ako je reč o prekograničnoj transakciji);
- transakcije namijenjene neprofitnim organizacijama koje imaju sjedište u "off shore" državi, odnosno državi koja je poreski raj ili državi koja nije članica Evropske unije;
- ukoliko u strukturi angažovanih sredstava dominira gotovina vezano za izvršenje transakcija.

Za analizu rizika koji ukazuju na sumnjive transakcije, klijente i poslovne odnose prilikom obavljanja poslova čuvanja u sefovima, izdavanja garancija i drugih jemstava i mjenjačkih poslova, banke shodno primjenjuju smjernice utvrđene za analizu rizika pri obavljanju drugih poslova.

## **1.2 Korespondentni odnos s bankama ili drugim kreditnim institucijama drugih država**



Obveznik je dužan da preduzima radnje i mjere produbljene provjere klijenta prilikom stupanja u poslovni odnos (korespondentni) sa bankom ili drugom kreditnom institucijom, koje imaju sjedište izvan Evropske unije ili se ne nalaze na listi država koje primjenjuju međunarodne standarde u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši, kao i sa onima koje primjenjuju prethodno navedene standarde kada se procijeni da postoji viši rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma.

Obveznik ne smije uspostavljati ni održavati korespondentni odnos sa bankom ili drugom kreditnom institucijom koja posluje ili bi mogla poslovati kao kvazi banka ili sa drugom kreditnom institucijom za koju je poznato da dozvoljava korišćenje svojih računa kvazi bankama.

Korespondentni odnos je Zakonom određen kao odnos s utvrđenim faktorima višeg rizika, koji zbog svoje strukture, odnosno vrste usluga koje predviđa, podrazumijeva obavezu produbljene provjere klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrole transakcija od strane obveznika. U tom smislu se treba naročito istaći činjenica da korespondentska banka pri realizaciji transakcija za klijente banaka i drugih kreditnih institucija drugih država, nema mogućnost direktnog utvrđivanja identiteta i provjere tih klijenata, što znači da ne može utvrditi nivo rizika za iste, u skladu sa svojim internim aktima i procedurama, koji je neophodan radi određivanja i preuzimanja propisanih radnji i mjera. U tom dijelu se mora osloniti na izvršenu primjenu potrebnih radnji i mjera i procjenu od strane banke s kojom se nalazi u korespondentnom odnosu, odnosno prihvatiti izvršenje transakcija bez dovoljno utvrđenih podataka i informacija. Banka korespondent dužna je da uspostavi sistem koji će obezbijediti da poruka o transakciji koja se dostavlja sadrži potpune i tačne podatke o nalogodavcu i korisniku plaćanja. Ovo je naročito značajno u slučajevima u kojima su klijenti banaka ili drugih kreditnih institucija nerezidenti u tim drugim državama. Obveznik je takođe dužan da kao korespondent obezbijedi mogućnost da nadgleda transakcije kao i da preduzima mjere provjera istih, i u vezi s tim ostale Zakonom predviđene mjere i radnje.

Prethodno navedeno nameće obavezu banci ili drugoj kreditnoj instituciji druge države da prilikom sklapanja korespondentnog odnosa mora izvršiti provjeru sistema banke, zatim sistema jurisdikcije banke i preduzeti druge propisane radnje i mjere produbljene provjere klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija klijenta.

Faktori rizika koje je banka korespondent dužna da uzme u obzir pri procjeni rizika uključuju opšte karakteristike banke ili kreditne institucije druge države, podatke o uslugama i proizvodima koji su predmet poslovnog odnosa, kao i podatke o sistemu u kojem banka ili kreditna institucija druge države posluje.

### **1.2.1 Opšte karakteristike banke ili kreditne institucije druge države i informacije o njima, u ključnom se odnose na sljedeće:**

- datum izdavanja dozvole za obavljanje bankarskih usluga, naziv i sjedište nadležnog organa koji je izdao dozvolu;
- podatke o vlasnicima (naročito stvarnim vlasnicima) kao i članovima organa upravljanja banke ili kreditne institucije druge države, uz utvrđenje podataka koji utiču na ocjenu rizika za iste (da li su politički eksponirana lica, odnosno da li za iste postoje neke druge dostupne informacije koje bi mogle uticati na ocjenu rizika);

- osnovne poslovne aktivnosti banke ili kreditne institucija druge države, informacije o tržištu u odnosu na koje se obavljaju osnovne usluge banke ili kreditne institucije;
- politike i procedure usvojene radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, uključujući i opis postupaka odnosno radnji i mjera provjere i praćenja koje banka ili kreditna institucija druge države primenjuje na svoje klijente, kao i procedure analize i primjene indikatora, te prepoznavanja sumnjivih transakcija, pribavljanje potrebne dokumentacije od strane klijenata, obavještanje ka nadležnim institucijama;
- opis sistema internih kontrola i drugih postupaka, koje je banka, odnosno kreditna institucija utvrdila u vezi sa sprečavanjem i otkrivanjem pranja novca i finansiranja terorizma;
- pisanu izjavu koju izdaje banka ili kreditna institucija u drugoj državi u kojoj ima sjedište, odnosno u kojoj je registrovana da je, u skladu sa zakonima te države, dužna da primjenjuje odgovarajuće propise u oblasti otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, uključujući informaciju da li je pod istragom u vezi pranja novca i finansiranja terorizma ili su prema njoj preduzete mjere od strane nadležnih organa;
- pisanu izjavu kojom se potvrđuje da banka ili druga kreditna institucija ne posluje kao fiktivna banka;
- pisanu izjavu kojom se potvrđuje da banka ili druga kreditna institucija nema uspostavljene poslovne odnose odnosno da ne uspostavlja poslovne odnose ili ne obavlja transakcije s fiktivnim bankama;
- opis vođenja evidencija.

### **1.2.2 Rizik proizvoda/usluge koje se pružaju, a naročito:**

- namjena usluga koje se pružaju bankama ili drugim kreditnim institucijama strane države;
- očekivani osnovi usluga u skladu sa strukturom klijenata;
- informacija da li će pružene bankarske usluge koristiti treća lica.

### **1.2.3 Sistem u kome banka ili kreditna institucija druge države posluje, a naročito:**

- država u kojoj posluje, kao i država njenog matičnog društva, ako je različita od države u kojoj posluje banka ili druga kreditna institucija strane države;
- opis sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma u državi (radi utvrđenja nivoa rizika jurisdikcije, tj. da li potiču iz države koja je povezana s višim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma), podatak da li se država nalazi na nekoj od relevantnih listi;
- opis sistema nadzora u zemlji u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma ( s podacima o nadzornom organu) te evidencija podataka da li je protiv banke ili kreditne institucije druge države vođen prekršajni postupak, kao i da li su u tim postupcima utvrđene nepravilnosti i izrečene sankcije, s podacima o utvrđenim nepravilnostima, vrsti sankcije i vremenu izricanja sankcija.

Podatke navedene u tačkama 1.2.1, 1.2.2 i 1.2.3 obveznik pribavlja uvidom u isprave i poslovnu dokumentaciju, koje dostavlja banka ili kreditna institucija druge države, odnosno iz javne ili druge dostupne evidencije podataka (zavisno od vrste podatka koji se traži).

Obveznik je dužan da uspostavi kvalitetan sistem za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma koji će sadržati razvijene politike i procedure kako bi bio u mogućnosti da prepozna i ne dozvoli vršenje aktivnosti koja nije u skladu s namjenom otvaranja računa i pružanja usluga koje su najavljene od strane banke ili druge finansijske institucije. U tom cilju obveznik pored navedenih obaveznih faktora može i sam razviti određene procedure koje će mu dodatno omogućiti što kvalitetniju ocjenu rizika uspostavljanja poslovnog odnosa, npr. pregled strukture klijenata tih institucija u pogledu vrste djelatnosti i jurisdikcija istih, pregled strukture klijenata (udio rezidenata i nerezidenata, kao i kao i pregled klijenata po njihovoj djelatnosti).

Na osnovu prethodno navedenih elemenata/faktora korespodentna banka/obveznik donosi odluku o visini rizika odnosno o svojoj izloženosti i prihvatljivosti uspostavljanja poslovnog odnosa s bankom ili kreditnom institucijom druge države. U skladu s utvrđenim početnim rizikom na osnovu prethodno navedenih faktora kao i faktora koje utvrdi obveznik, koji utiču na procjenu rizika kod korespodentnih odnosa preduzimaju se i odgovarajuće radnje i mjere praćenja i provjera njihovog poslovanja.

S tim u vezi, mogu se utvrditi i određeni faktori smanjenja nivoa rizika ukoliko:

- banka ili kreditna institucija druge države posluju u državi članici Evropske unije u skladu s propisima Evropske unije;
- banka ili druga kreditna institucija strane države se nalazi na listi država koje primjenjuju međunarodne standarde u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koji su na nivou standarda Evropske unije ili viši;
- banka ili druga kreditna institucija strane države nema sjedište u državi s višim nivoom rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma.

Obveznik je dužan da prije uspostavljanja poslovnog korespodentnog odnosa pribavi pisanu saglasnost višeg rukovodioca.

## **2. FINANSIJSKE INSTITUCIJE KOJE SE BAVE PRUŽANJEM USLUGA FAKTORINGA I OTKUPOM OTRAŽIVANJA**

Finansijske institucije koje pružaju usluge faktoringa i usluge otkupa potraživanja dužne su da, pored primjene opšteg dijela ovih smjernica, primjenjuju i odredbe ove tačke, kako bi bile u poziciji da prepoznaju rizike koji ukazuju na sumnjive transakcije, klijente i poslovne odnose, kao i da upravljaju tim rizicima na način da onemoguće aktivnosti koje bi mogle biti okarakterisane kao pranje novca i finansiranje terorizma.

Posmatrano sa ekonomskog stanovišta, faktoring je pravni posao u kome lice koje obavlja poslove faktoringa (faktor), kupuje predmet faktoringa koji proizilazi iz pravnog posla prodaje robe ili pružanja usluga, zaključenog između povjerioca predmeta faktoringa i dužnika predmeta faktoringa.

Finansijske institucije koje se bave otkupom i naplatom potraživanja odnosno procesom oslobađanja finansijske institucije od loših kreditnih plasmana utiču na obezbjeđenje likvidnosti odnosno bolju konkurentsku prednost u prodaji proizvoda i usluga jer se dužnicima mogu ponuditi duži rokovi plaćanja.

Analiza rizika navedenih institucija ima za cilj prepoznavanje i identifikovanje izloženosti riziku od pranja novca i finansiranja terorizma kao i segmenata poslovanja kojima treba dati prioritet u preduzimanju aktivnosti radi efikasnog upravljanja ovom vrstom rizika. Pomenutom analizom klijenti navedenih institucija će biti klasifikovani u jednu od kategorija rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

- ✓ A (niži rizik)
- ✓ B (srednji rizik)
- ✓ C (viši rizik)

## **2.1 Rizik klijenta**

Pod klijentom se podrazumijeva lice kome finansijska institucija koja se bavi faktoringom i otkupom potraživanja pruža uslugu naplate potraživanja odnosno faktoring finansiranja.

### **2.1.1 Priroda klijenta**

**Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- povjerilac i dužnik su renomirana pravna lica, fizička lica, preduzetnici i druga lica, odnosno sa njim izjednačeni subjekti;
- ukoliko finansijska institucija (faktor) uspostavi poslovni odnos sa povjeriocem i dužnikom, a pri tome preuzme adekvatne radnje i mjere vezano za procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma tih lica;
- ukoliko su povjerilac ili dužnik, stvarni vlasnici ili ovlašćena lica istih, rezident ili nerezident koji dolazi iz država i geografskih područja koja poštuju međunarodno prihvaćene standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, članice Evropske Unije i klijenti kod kojih se primjenjuje pojednostavljena provjera i praćenje klijenta;
- ukoliko je porijeklo sredstava povjerioca i dužnika lako dokazivo i proizilazi iz aktivnosti koje ne ukazuju na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma;
- ukoliko je finansijska sposobnost dužnika stabilna u dijelu izmirivanja preuzetih obaveza;
- ukoliko su u pitanju dužnici koji imaju stalan izvor prihoda;
- ukoliko finansijska institucija otkupljuje potraživanja svojih klijenata od rezidentnih dužnika (pravnih ili fizičkih lica).

**Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- povjerilac i dužnik su pravna lica, fizička lica, preduzetnici i druga lica, odnosno sa njim izjednačeni subjekti koji nisu poznati po uspješnom poslovanju;
- ukoliko su povjerilac ili dužnik, stvarni vlasnici ili ovlašćena lica istih, rezidenti i nerezidenti koji dolaze iz država i geografskih područja koja ne poštuju međunarodno prihvaćene standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, koje nisu članice Evropske unije i klijenti kod kojih se ne može primjeniti pojednostavljena provjera i praćenje klijenta;

- ukoliko je porijeklo sredstava povjerioca i dužnika teško dokazivo i proizilazi iz aktivnosti koje ukazuju na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma;
- ukoliko finansijska sposobnost dužnika nije adekvatna u dijelu izmirivanja preuzetih obaveza;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju dužnici koji nemaju stalan izvor prihoda;
- ukoliko finansijska institucija otkupljuje potraživanja svojih klijenata od nerezidentnih dužnika (pravnih ili fizičkih lica).

### **2.1.2 Ponašanje klijenta**

#### **Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- ukoliko dužnik uredno izmiruje svoje fakturisane obaveze prema finansijskoj instituciji;
- ukoliko se prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa između faktora, povjerioca i dužnika pribave jasni i nedvosmisleni podaci prilikom izvršenja transakcija;
- vrše se prenosi, uplate, isplate sredstava, za koje postoji ekonomska opravdanost njihovog izvršenja i uz to se prilaže adekvatna dokumentacija u okviru koje ne postoje elementi koji upućuju na neuobičajenost ili sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko strane iz ugovora o faktoringu (faktor, povjerilac i dužnik) izmiruju svoje obaveze u skladu sa planiranom dinamikom i u skladu s ostalim informacijama o klijentu;
- ukoliko se izvršenje transakcija po osnovu ugovorenog faktoringa sprovodi posredstvom sredstava za komunikaciju na daljinu, koja omogućavaju anonimnost.

#### **Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- ukoliko dužnik ne izmiruje svoje fakturisane obaveze prema finansijskoj instituciji;
- ukoliko se prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa između faktora, povjerioca i dužnika pribave nejasni i dvosmisleni podaci prilikom izvršenja transakcija;
- vrše se prenosi, uplate, isplate sredstava, za koje ne postoji ekonomska opravdanost njihovog izvršenja i uz to se ne priloži adekvatna dokumentacija u okviru koje postoje elementi koji upućuju na neuobičajenost ili sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko strane iz ugovora o faktoringu (faktor, povjerilac i dužnik) ne izmiruju svoje obaveze u skladu sa planiranom dinamikom;
- ukoliko se izvršenje transakcija po osnovu ugovorenog faktoringa sprovodi posredstvom sredstava za komunikaciju na daljinu i prilikom tih izvršenja se uoče neuobičajene ili sumnjive aktivnosti;
- ukoliko se potencijalni rizik od pranja novca i finansiranja terorizma uoči na strani dužnika u faktoringu (otkupu potraživanja klijenata) čime dužnici povjerioca postaju dužnici finansijske institucije;
- ukoliko finansijska institucija isplati vrijednost potraživanja a ne sagleda adekvatno poslovanje kako prodavca tako i kupca;
- ukoliko finansijska institucija koja se bavi faktoringom i otkupljuje potraživanje od povjerioca robe ne izvrši analizu vrste robe kojom povjerilac trguje;
- ukoliko finansijska institucija ne izvrši analizu boniteta povjerioca i dužnika;

- ukoliko finansijska institucija koja se bavi faktoring finansiranjem i otkupom potraživanja ili klijent iz trojnog ugovora (faktor, povjerilac i dužnik) vanredno promijene uslove iz Ugovora i zahtijevaju sačinjavanje Aneksa ugovora;
- ukoliko dužnik uplaćuje sredstva bez prateće dokumentacije odnosno dokumentovanog potraživanja (npr. fakture).

## **2.2 Rizik proizvoda/usluge i transakcije**

### **Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma može uticati:**

- ukoliko je zastupljeno finansiranje lica (fizičkih ili pravnih) u dijelu faktoring finansiranja i otkupa potraživanja koja se bave izvozom domaćih proizvoda i usluga;
- ukoliko je zastupljeno finansiranje lica (fizičkih ili pravnih) iz oblasti trgovine, poljoprivrede, turizma, ugostiteljstva, uslužnih djelatnosti, proizvodnje hrane, obnovljivih izvora energije i sl.;
- ukoliko faktoring finansiranje dovodi do ublažavanja problema likvidnosti u kratkom roku u dijelu zaštite lica (fizičkih ili pravnih) radi naplate potraživanja;
- ukoliko su zastupljene višestruko pružene garancije kod faktoring finansiranja;
- ukoliko u količini angažovanih sredstava dominira bezgotovina;
- ukoliko je zastupljena brza i efikasna dostupnost novčanih sredstava u veoma kratkom roku nakon isporuke i slanja fakture klijentu;
- ukoliko je zastupljeno faktoring finansiranje koje pozitivno utiče na porast prodaje;
- ukoliko je zastupljeno faktoring finansiranje koje pozitivno utiče na lakše planiranje novčanih tokova;
- ukoliko je zastupljena mogućnost dobijanja novčanih sredstava zavisno od kreditne sposobnosti.

### **Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma može uticati sljedeće:**

- ukoliko se u okviru finansijske institucije koja se bavi faktoringom i otkupom potraživanja ponudi novi proizvod koji ranije nije bio zastupljen;
- ukoliko u količini angažovanih sredstava dominira gotovina;
- ukoliko u strukturi povjerioca i dužnika ima lica koja nemaju stalan izvor prihoda;
- ukoliko se prodaja imovine (faktura) tretira kao zajam;
- ukoliko nisu zastupljene pružene garancije za pružanje usluga faktoring finansiranja;
- ukoliko je zastupljeno faktoring finansiranje koje negativno utiče na porast prodaje;
- ukoliko je zastupljena mogućnost dobijanja novčanih sredstava nezavisno od kreditne sposobnosti.

## **3. FINANSIJSKE INSTITUCIJE KOJE OBAVLJAJU POSLOVE FINANSIJSKOG LIZINGA**

Finansijske institucije koje obavljaju poslove finansijskog lizinga dužne su da, pored primjene opšteg dijela ovih smjernica, primjenjuju i odredbe ove tačke, kako bi bile u poziciji da prepoznaju rizike koji ukazuju na sumnjive transakcije i klijente i da upravljaju tim rizicima tako da onemogućavaju aktivnosti koje bi mogle biti okarakterisane kao pranje novca i finansiranje terorizma.

Ove institucije mogu biti izložene višem riziku od pranja novca i finansiranja terorizma, imajući u vidu ograničenu dostupnost informacija o porijeklu sredstava klijenata prilikom otplate predmeta lizinga, u kojim slučajevima su dužne da primijene produbljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta.

Faktori rizika koje je finansijska institucija koja obavlja poslove finansijskog lizinga dužna da uzme u obzir pri procjeni rizika su sljedeći:

- 1) poslovna aktivnost ili transakcije klijenta vrše se pod neuobičajenim okolnostima;
- 2) anuitete, u ime primaoca predmeta lizinga, otplaćuju treća lica koja nisu identifikovana kod davaoca lizinga jer nisu ugovorna strana;
- 3) prevarne radnje koje imaju karakteristiku predikatnih krivičnih djela.

Pod neuobičajenim okolnostima iz tačke 1) smatraju se naročito:

- često i neočekivano zaključivanje više ugovora o finansijskom lizingu s više davalaca finansijskog lizinga, bez ekonomskog opravdanja;
- insistiranje na uplati većeg procenta učešća u nabavci predmeta lizinga od onog koji je propisan i koji, u skladu sa opštim uslovima svog poslovanja, davalac finansijskog lizinga zahtijeva pri zaključenju ugovora o finansijskom lizingu.

Obveznik, davalac lizinga, treba da uzme u obzir da pojedine okolnosti iz ove tačke neće biti očigledne na samom početku uspostavljanja poslovnog odnosa, odnosno kod vršenja jedne transakcije.

### 3.1 Rizik klijenta

Na **viši rizik** mogu ukazati sljedeće okolnosti koje se odnose na ponašanje klijenta:

- klijent djeluje u nečije ime, na primjer kada je vidljivo da druge osobe nadgledaju klijenta unutar ili izvan prostorija u kojima se transakcija vrši ili klijent postupa čitajući bilješku sa instrukcijama,
- ponašanje klijenta nema ekonomsko opravdanje, npr. bez pogovora prihvata visoku ratu, naknadu ili kamatu, zahtijeva transakciju u valuti koja nije zvanično sredstvo plaćanja ili je neuobičajena u pravnom sistemu države u kojoj se nalazi davalac lizinga ili daje značajne iznose valute u velikim ili malim apoenima;
- iznos koji je poslat ili primljen ne odgovara prihodima klijenta (ako je poznato);
- klijent snosi visoke troškove tražeći prijevremeni raskid ugovora;
- klijent je lice čiji je zahtjev za uspostavljanje poslovnog odnosa odbio drugi davalac finansijskog lizinga, bez obzira na koji se način saznalo za tu činjenicu, odnosno klijent je lice koje ima lošu reputaciju.

### 3.2 Geografski rizik

Geografski rizik postoji ako se transakcija povezana s predmetom lizinga obavlja preko rizične države (država koja ima strateške nedostatke u svom sistemu sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, prema kojoj su sprovedene restriktivne mjere u skladu sa Rezolucijama Savjeta bezbjednosti UN, koja ima visok stepen korupcije ili kriminalne aktivnosti ili koju obveznik smatra rizičnom po osnovu sopstvene procjene), odnosno ako je klijent koji sprovodi tu transakciju rezident rizične države.

Na **viši rizik** mogu ukazati sljedeće okolnosti:

- klijent je stalno nastanjen ili privremeno boravi, odnosno ima sjedište ili trajno obavlja djelatnost u državi čiji je pravni i institucionalni okvir takav da postoji visok stepen rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- predmet lizinga se otplaćuje iz države koja je povezana s većim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma.

### **3.3 Rizik proizvoda/usluge i transakcije**

Transakcije koje nose **viši rizik** mogu biti:

- transakcije koje nemaju ekonomsku opravdanost, npr. neočekivana otplata predmeta lizinga prije roka ili u kratkom periodu od dana zaključenja ugovora o finansijskom lizingu;
- plasiranje novčanih sredstava u manjim iznosima koja u jednakim mjesečnim anuitetima dostižu značajan novčani iznos na godišnjem nivou zbog čega ista ne prelaze limit za prijavljivanje organu uprave;
- klijenti otplaćuju anuitete od sredstava za koje je teško utvrditi porijeklo.

## **4. FINANSIJSKE INSTITUCIJE KOJE SE BAVE PRUŽANJEM USLUGA KREDITIRANJA I KREDITNOG POSREDOVANJA**

Finansijske institucije koje pružaju usluge kreditiranja i kreditnog posredovanja dužne su da, pored primjene opšteg dijela ovih smjernica, primjenjuju i odredbe ove tačke, kako bi bile u poziciji da prepoznaju rizike koji ukazuju na sumnjive transakcije, klijente i poslovne odnose i da upravljaju tim rizicima na način da onemoguće aktivnosti koje bi mogle biti okarakterisane kao pranje novca i finansiranje terorizma.

Finansijske institucije pružaju usluge kreditiranja i kreditnog posredovanja mikro, malim i srednjim privrednim društvima, fizičkim licima i preduzetnicima (u daljem tekstu: klijenti) koji svoju djelatnost obavljaju samostalno. Stoga su finansijske institucije koje se bave kreditiranjem i kreditnim posredovanjem dužne da utvrđuju ocjenu rizika pojedinog klijenta, grupe klijenata, države ili geografskog područja, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda, usluga i distributivnih kanala, na osnovu faktora rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i rezultata nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

U procesu izrade analize rizika finansijske institucije koje pružaju usluge kreditiranja i kreditnog posredovanja procjenjuju vjerovatnoću da će njihovo poslovanje biti iskorišćeno u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma.

Analiza rizika navedenih institucija ima za cilj prepoznavanje i identifikovanje izloženosti riziku od pranja novca i finansiranja terorizma kao i segmenata poslovanja kojima treba dati prioritet u preduzimanju aktivnosti radi efikasnog upravljanja ovom vrstom rizika. Pomenutom analizom klijenti navedenih institucija će biti klasifikovani u jednu od kategorija rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

- ✓ A (niži rizik)
- ✓ B (srednji rizik)
- ✓ C (viši rizik)

### **4.1 Rizik klijenta**



Pod klijentom se podrazumijeva lice - korisnik usluge kreditne linije odnosno direktnih kreditnih aranžmana ili kreditnih aranžmana koje pruža finansijska institucija u saradnji sa poslovnim bankama.

#### **4.1.1 Priroda klijenta**

**Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent je renomirano pravno lice, fizičko lice, preduzetnik i drugo lice, odnosno sa njim izjednačeni subjekt;
- ukoliko je zastupljeno kreditiranje ili kreditno posredovanje preduzeća iz oblasti trgovine, poljoprivrede, turizma, ugostiteljstva, uslužnih djelatnosti, proizvodnje hrane, obnovljivih izvora energije i sl.;
- ukoliko klijent uredno otplaćuje obaveze na osnovu odobrenog kredita i poštuje definisane rokove otplate;
- ukoliko je zastupljena učestalost međunarodnih transakcija u dijelu podrške od strane renomiranih međunarodnih institucija;
- ukoliko je zastupljen provjereni donirani kapital;
- ukoliko je porijeklo sredstava klijenata lako dokazivo i proizilazi iz aktivnosti koje ne ukazuju na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma;
- ukoliko je finansijska sposobnost klijenta stabilna u dijelu izmirivanja preuzetih obaveza;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju klijenti koji imaju stalan izvor prihoda.

**Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent je pravno lice, fizičko lice, preduzetnik i drugo lice, odnosno sa njim izjednačeni subjekt koji u svom poslovanju odnosno po svojoj djelatnosti ili zanimanju sa kojim se bavi nije renomirano lice;
- klijent čija se finansijska sposobnost vanredno promijenila odnosno klijent se našao u situaciji da ne može adekvatno da odgovori uslovima preciziranim u Ugovoru o kreditiranju ili kreditnom posredovanju u dijelu otplate kredita;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju klijenti koji nemaju stalan izvor prihoda a posjeduju nepokretnosti koje su u njihovom vlasništvu ili novčana sredstva kojima raspolažu;
- ukoliko u strukturi klijenata postoje visokorizični klijenti, stvarni vlasnici ili ovlašćena lica koja su politički ekponirana lica i strana politički ekponirana lica, nerezidentna pravna ili fizička lica za koja postoje osnovi sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma i sl.;
- ukoliko klijent nije zaposleno lice odnosno ukoliko ne postoji mogućnost pristupa automatizovanom sistemu vrednovanja kreditnog zahtjeva tog klijenata;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju klijenti sa niskim primanjima.

#### **4.1.2 Ponašanje klijenta:**

**Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent daje jasne i nedvosmislene podatke prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa i prilikom izvršenja transakcije;
- klijent vrši prenose, uplate, isplate, za koje postoji ekonomska opravdanost njihovog izvršenja i uz to prilaže adekvatnu dokumentaciju u okviru koje ne postoje elementi koji upućuju na neuobičajenost ili sumnju u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko klijent svoje obaveze npr. po odobrenom kreditu uredno izmiruje u skladu sa planiranom dinamikom;
- klijent koristi proizvode i usluge koje ne omogućavaju anonimnost.

**Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- klijent obavlja poslovnu aktivnost ili transakciju pod neuobičajenim okolnostima;
- ako klijent daje nejasna objašnjenja vezano za izvršenje transakcije i uz to prilaže neadekvatnu dokumentaciju koja prati njenu realizaciju;
- ukoliko u dokumentaciji koja prati izvršenje transakcija postoje elementi koji ukazuju na neuobičajenost ili osnov sumnje u pranje novca i finansiranje terorizma;
- ukoliko klijent nastupa u ime drugog lica za sopstveni račun bez očigledne ekonomske opravdanosti;
- ukoliko klijent koristi neuobičajene načine plaćanja ili sredstava koja omogućavaju anonimnost, plaćanja sa različitih bankovnih računa bez adekvatnog objašnjenja;
- ukoliko klijent izmiruje obaveze po dobijenom kreditu preko svojih računa kod više banaka ili izmiruje obaveze prije vremena djelimično ili u cjelosti po osnovu odobrenog kredita;
- ukoliko klijent zahtijeva da vanredno promijeni uslove iz Ugovora o kreditu;
- ukoliko klijent prenosi obaveze iz Ugovora o kreditu na treće lice.

#### **4.2 Rizik proizvoda/usluge i transakcije**

**Na niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma mogu uticati sljedeće okolnosti:**

- upotreba novih tehnologija ili tehnologija u razvoju koje omogućavaju anonimnost u slučaju ako se posredstvom njih ne bi uočile sumnjive aktivnosti vezano za izvršenje transakcija;
- transakcije čije izvršenje prati adekvatna dokumentacija i kod kojih je porijeklo sredstava provjereno;
- ukoliko u strukturi angažovanih sredstava prilikom izvršenja transakcija dominira bezgotovina.

**Na viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma može uticati sljedeće:**

- upotreba novih tehnologija ili tehnologija u razvoju koje omogućavaju anonimnost u slučaju ako bi se posredstvom njih uočile sumnjive aktivnosti vezano za izvršenje transakcija;
- transakcije kod kojih porijeklo sredstava nije jasno dokazivo;
- ukoliko se u okviru finansijske institucije koja se bavi kreditiranjem i kreditnim posredovanjem ponudi novi proizvod koji ranije nije bio zastupljen;
- ukoliko vanredno nastupi izmirivanje obaveza po kreditu od strane trećeg lica čiji identitet nije utvrđen na potreban način;
- ukoliko u strukturi angažovanih sredstava dominira gotovina;
- transakcije koje nemaju očiglednu ekonomsku opravdanost;

- više međusobno povezanih transakcija koje su pojedinačno u iznosima manjim od 15.000 eura ali koje u sumi obavezuju obveznika da ih prijavi nadležnom organu uprave jer prelaze iznos od 15.000 eura ili više;
- ukoliko u strukturi klijenata dominiraju klijenti koji nemaju ni garancije ni stalan izvor prihoda.

## 5. PLATNE INSTITUCIJE

U ovom dijelu Smjernica posebno su obrađene platne institucije kao pružaoci platnih usluga koji su dužni da izvrše analizu i procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma povezanih sa proizvodom, uslugom, transakcijom, klijentom, državom ili geografskim područjem.

Platne institucije su dužne da prilikom izrade analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, pored opštih odredbi ovih smjernica, primjenjuju faktore višeg rizika koji su karakteristični za ove obveznike, kao i da sprovode mjere za umanjeње utvrđenog rizika.

Platne institucije zbog prirode poslova koje izvršavaju mogu biti izložene riziku od pranja novca i finansiranja posebno zbog činjenice da ne uspostavljaju poslovi odnos sa klijentom, već obavljaju povremene transakcije.

### 5.1 Faktori rizika proizvoda, usluga i transakcija

Platne institucije treba da izrade analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, razmatranjem najmanje sljedećih **faktora višeg rizika**:

- proizvod omogućava transakcije velikih vrijednosti;
- proizvod ili usluga je međunarodnog opsega;
- transakcija se zasniva na gotovini ili je finansirana anonimnim elektronskim novcem;
- jedan ili više uplatilaca iz različitih zemalja vrše prenos primaocu plaćanja iz Crne Gore.

Faktor rizika koji može doprinijeti **smanjenju rizika** od pranja novca i finansiranja terorizma kod platnih institucija, odnosi se na sredstva koja se transferišu sa računa koji uplatilac ima kod kreditne ili finansijske institucije unutar Evropskog ekonomskog prostora.

### 5.2 Faktori rizika klijenta

Faktori **višeg rizika** klijenta najmanje uključuju sljedeće:

- kod djelatnosti klijenta:
  - klijent je vlasnik privrednog društva ili upravlja privrednim društvom i ima pristup značajnim iznosima gotovine;
  - privredno društvo klijenta ima komplikovanu vlasničku strukturu.
- karakteristike ponašanja klijenta - primjeri:
  - naznake da klijent djeluje u nečije ime, npr. druga lica nadgledaju klijenta koji se mogu primijetiti u blizini mjesta gdje se izvršava transakcija ili klijent čita inpute iz instrukcija;

- ponašanje klijenta nema ekonomskog opravdanja, kao npr. klijent prihvata nepovoljan kurs ili visoke troškove bez prigovora, zahtijeva transakciju u valuti koja nije zakonsko sredstvo plaćanja ili se uobičajeno ne upotrebljava u državi u kojoj se nalazi klijent ili primalac plaćanja ili traži ili daje značajne količine valute bilo u malim ili velikim apoenima;
- transakcije klijenta uvijek su neznatno ispod propisanih iznosa;
- način na koji klijent koristi uslugu je neuobičajen, kao npr. klijent uplaćuje novac sam sebi ili prosljeđuje sredstva odmah po prijemu uplate;
- klijent ostavlja utisak da ima malo podataka o primaocu plaćanja ili nerado pruža informacije o njemu;
- nekoliko klijenata pružaoca usluga transferiše sredstva istom primaocu plaćanja ili ostavljaju utisak da imaju iste informacije koje se odnose na identifikaciju, kao npr. adresu ili broj telefona;
- transakcije ne prate potrebne informacije o uplatiocu ili primaocu plaćanja;
- poslati ili primljeni iznos sredstava ne odgovara prihodu klijenta (ako je poznat).

Sljedeći faktori mogu doprinijeti smanjenju rizika (**faktori nižeg rizika**):

- radi se o klijentu koji dugo godina koristi usluge određenog pružaoca platnih usluga čije ponašanje u prošlosti nije bilo sumnjivo i ne postoje naznake da može doći do povećanja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma;
- sredstva koja se transferišu imaju niske vrijednosti, međutim, u određenim slučajevima je potrebno imati na umu da niski iznosi mogu nositi rizik od finansiranja terorizma.

### 5.3 Faktori rizika distributivnih kanala

Faktori **višeg rizika** distributivnih kanala najmanje uključuju sljedeće:

- ako ne postoje ograničenja instrumenta finansiranja, kao npr. u slučaju gotovine ili plaćanja proizvodima elektronskog novca na koje se primjenjuje izuzetak iz člana 13 Zakona, elektronskih prenosa ili čekova;
- korišćeni distributivni kanal omogućava određeni nivo anonimnosti;
- usluga se pruža isključivo na internetu bez primjerenih sigurnosnih mehanizama;
- usluga novčanih pošiljki pruža se putem agenta koji:
  - zastupa više od jednog pružaoca usluga;
  - ima neobične uzorke prometa u poređenju sa drugim agentima na sličnim lokacijama, kao npr. neuobičajeno velike ili male transakcije, neuobičajeno velike gotovinske transakcije ili visok broj transakcija koje su tek neznatno ispod limita propisanog za sprovođenje utvrđivanje i provjeru identiteta klijent i kontrolu transakcija ili koji posluju izvan uobičajenog radnog vremena;
  - sprovodi značajan broj transakcija sa platiocima ili primaocima plaćanja iz država koje su povezane s višim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma;
  - djeluje nesigurno u pogledu primjene politika sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma grupe ili su nedosljedni u njihovoj primjeni;
  - ne pripada finansijskom sektoru i imaju drugu osnovnu djelatnost;
  - usluga novčanih pošiljki pruža se putem široke mreže agenata u različitim državama ili geografskim područjima;

- usluga novčanih pošiljki pruža se putem složenog lanca plaćanja, npr. uz značajan broj posrednika koji posluju u različitim državama ili geografskim područjima ili uz korišćenje sistema namire (službenih i neslužbenih) kojima se ne može ući u trag.

Sljedeći faktori mogu doprinijeti  **smanjenju rizika**:

- uređene finansijske institucije su agenti;
- uslugu je moguće finansirati isključivo prenosima sa računa klijenta kod kreditne ili finansijske institucije u okviru Evropskog ekonomskog prostora ili s računa za koji klijent može dokazati da nad njim ima kontrolu.

#### **5.4 Faktori rizika države ili geografskog područja**

Faktori **visokog rizika** države ili geografskog područja najmanje uključuju sljedeće:

- uplatilac ili primalac plaćanja nalazi se u državi ili geografskom području povezanoj sa višim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma;
- primalac plaćanja rezident je u jurisdikciji koja ili uopšte nema ili ima slabo uređen i razvijen bankarski sektor, što znači da se kao sredstvo plaćanja mogu koristiti neslužbene usluge slanja novca kao što je hawala.

#### **5.5 Mjere za umanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma**

S obzirom da se poslovanje platne institucije zasniva na povremenim transakcijama, ona je dužna da obezbijedi i uspostavi sistem nadzora i kontrola koje osiguravaju otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma primjenom produbljenih mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta i kontrolu transakcija.

Platne institucije treba da uspostave sisteme koji najmanje obuhvataju:

- sisteme za identifikaciju povezanih transakcija;
- sisteme za identifikaciju u smislu da li transakcije različitih klijenta imaju istog primaoca plaćanja;
- sisteme za kojima bi se u što većoj mjeri omogućilo utvrđivanje izvora sredstava i odredišta sredstava;
- sisteme koji omogućavaju potpuno praćenje transakcija i broja korisnika uključenih u lanac plaćanja.

Platne institucije bi trebale kod određenih povremenih transakcija koje karakteriše viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma primijeniti produbljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta i kontrolu transakcija iz Odjeljka 4.1 ovih smjernica (koje se odnosi na sve obveznike). Međutim, kada je rizik koji je povezan sa povremenom transakcijom niži, pružaoci platnih usluga bi mogli primijeniti pojednostavnjene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija u skladu sa odredbama Odjeljka 4.1 ovih smjernica (koji se odnosi na sve obveznike).

## 5.6 Agenti platnih institucija

Platne institucije koje svoje usluge pružaju putem agenata dužne su donijeti politike i procedure o sprovođenju mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Politike i procedure za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma treba da obuhvataju sljedeće:

- sprovođenje identifikacije lica koje je vlasnik ili lica koja kontroliše agenta kada je agent pravno lice, kako bi platna institucija bila sigurna da se rizik od pranja novca i finansiranja terorizma kojem je izložena u svom poslovanju nije povećao pružanjem usluga preko agenata;
- prikupljanje dokumentacije i informacija (dokaza) o direktorima i drugim licima koji su odgovorni za upravljanje agentom uključujući procjenu njihove profesionalne sposobnosti integriteta i ugleda;
- preduzimanje odgovarajućih mjera na osnovu kojih bi platna institucija bila sigurna da su interne kontrole za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma kod agenta srazmjerne nivou rizika. U slučaju kada se interne kontrole za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma kod agenta razlikuju od kontrola platne institucije u ovoj oblasti, ona je dužna procijeniti nivo rizika i preduzeti mjere za njegovo umanjeње;
- sprovođenje stručnog osposobljavanja i usavršavanja lica koja su zaposlena kod agenata kako bi dobro razumeli i upravljali rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma.

## 6. INSTITUCIJE ZA ELEKTRONSKI NOVAC

Institucije za elektronski novac su dužne prilikom izrade analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, pored opštih odredbi ovih smjernica, da primjenjuju faktore višeg rizika koji su karakteristični za ove institucije, kao i da sprovedu mjere za umanjeње utvrđenog rizika.

Institucija za elektronski novac je dužna da izvrši analizu rizika kojom utvrđuje procjenu rizičnosti proizvoda, klijenta, distributivnih kanala, države ili geografskog područja u cilju sprječavanja njene zloupotrebe u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma.

### 6.1 Faktori rizika proizvoda

Institucija za elektronski novac je dužna da izvrši analizu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, razmatranjem najmanje sljedećih **faktora višeg rizika**:

- 1) limiti povezani sa izdavanjem i korišćenjem elektronskog novca, pri čemu proizvod omogućava sljedeće:
  - plaćanja velike ili neograničene vrijednosti, kao i uplate gotovine;
  - plaćanja velike vrijednosti, uplate ili isplate gotovine;
  - da se visok ili neograničeni iznos sredstava može uplatiti na račun za elektronski novac.

2) način odnosno metode finansiranja kupovine ili dopune elektronskog novca, pri čemu proizvod može biti:

- dopunjen anonimno, kao npr. gotovinom, anonimnim elektronskim novcem ili proizvodima elektronskog novca koji podliježu izuzetku iz člana 13 Zakona;
- finansiran plaćanjima neidentifikovanih trećih lica;
- finansiran drugim proizvodima elektronskog novca.

3) korišćenje i unovčavanje, pri čemu proizvod omogućava sljedeće:

- prenose sa računa jednog lica na račun drugog lica;
- kao sredstvo plaćanja je prihvaćen od strane velikog broj trgovaca ili velikog broja prodajnih mjesta;
- posebno je osmišljen za prihvata kao sredstvo plaćanja kod trgovaca koji prodaju robu i usluge povezane s visokim rizikom od finansijskog kriminala, npr. igre na sreću putem interneta;
- može se upotrijebiti u prekograničnim transakcijama ili u različitim državama;
- mogu koristiti lica koji nisu klijenti, npr. određeni partnerski kartični proizvodi (što ne uključuje poklon kartice niske vrijednosti);
- isplatu velikih iznosa gotovine.

Faktori rizika koji mogu doprinijeti  **smanjenju rizika**  od pranja novca i finansiranja terorizma kod institucije za elektronski novac u vezi proizvoda su sljedeći:

1) proizvodi imaju sljedeća ograničenja:

- niska ograničenja plaćanja, uplata ili isplata gotovine (iako bi institucija za elektronski novac trebala uzeti u obzir da nizak limit sam po sebi ne mora biti dovoljan za umanjenje rizika od finansiranja terorizma);
- ima ograničen broj plaćanja, uplata ili isplata gotovine u određenom periodu;
- ima ograničenje iznosa sredstava koji se mogu odjednom uplatiti na račun za elektronski novac.

2) način odnosno metode finansiranja elektronskog novca zahtijevaju da sredstva koja su uplaćena budu ubrzo isplaćena sa računa koji glasi isključivo na ime klijenta ili ga klijent dijeli sa nekim licem kod kreditne ili finansijske institucije u okviru Evropskog ekonomskog prostora;

3) korišćenje i unovčavanje u vezi proizvoda pod sljedećim uslovima:

- ne dozvoljava ili strogo ograničava isplatu gotovine;
- može se koristiti isključivo u Crnoj Gori;
- prihvata ograničeni broj trgovaca ili prodajnih mjesta s čijim je poslovanjem institucija za elektronski novac upoznata.

4) ograničena je njegova upotreba od strane trgovaca koji trguju robom i uslugama koje su povezane sa visokim rizikom od finansijskog kriminala;

5) prihvaćen je kao sredstvo plaćanja za ograničene vrste usluga ili proizvoda nižeg rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

## 6.2 Faktori rizika klijenta

**Faktori višeg rizika** klijenta najmanje uključuju sljedeće:

- klijent kupuje nekoliko proizvoda elektronskog novca od istog izdavaoca, često uplaćuje novčana sredstva u kraćem vremenskom periodu bez ekonomske opravdanosti i nekoliko puta traži isplatu gotovine; kada su distributeri (ili zastupnici u svojstvu distributera) sami obveznici, navedeno se primjenjuje i na proizvode elektronskog novca različitih izdavaoca koji su kupljeni od istog distributera;
- transakcije klijenta uvijek su neznatno manje od propisanog ograničenja za transakcije;
- postoje indicije da proizvod upotrebljava nekoliko lica čiji identitet nije poznat izdavaocu, npr. proizvod se istovremeno upotrebljava sa nekoliko internet protokol adresa (IP adresa);
- česte su promjene identifikacionih podataka klijenta, kao što je adresa ili internet protokol adresa (IP adresa), ili povezanih računa u bankama;
- proizvod se ne upotrebljava namjenski, (npr. upotrebljava se preko granice, a namijenjen je za upotrebu kao poklon kartica trgovačkog centra).

Faktor rizika proizvoda koji **može doprinijeti smanjenju rizika** od pranja novca i finansiranja terorizma namijenjen isključivo određenim kategorija klijenata (npr. korisnicima državne pomoći ili članovima privrednog društva koje ih izdaje radi pokrića korporativnih troškova).

## 6.3 Faktori rizika distributivnih kanala

**Faktori višeg rizika** distributivnih kanala najmanje uključuju sljedeće:

- distribucija posredstvom interneta bez ličnog kontakta (licem u lice) i odgovarajućih sigurnosnih mehanizama, kao što su elektronski potpisi, potvrde o elektronskoj identifikaciji izdate u skladu posebnim propisima;
- distribucija putem posrednika koji nisu obveznici po Zakonu, kada se izdavalac elektronskog novca:
  - oslanja na posrednika koji ispunjava određene obaveze sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma izdavaoca elektronskog novca, i
  - nije siguran da je posrednik uspostavio odgovarajuće sisteme i kontrole sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

## 6.4 Faktori rizika države ili geografskog područja

**Faktori višeg rizika** države ili geografskog područja najmanje uključuju sljedeće:

- primalac plaćanja se nalazi u državi ili geografskom području ili se proizvod finansira iz izvora u državi ili geografskom području koje je povezano sa višim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma. Institucija za elektronski novac bi trebala obratiti posebnu pažnju na jurisdikcije za koje se zna da finansiraju ili podržavaju terorističke aktivnosti ili u kojima terorističke grupe djeluju, i na jurisdikcije koje podliježu finansijskim sankcijama, embargu ili mjerama koje su povezane sa terorizmom, finansiranjem terorizma ili proliferacijom.



## **6.5 Mjere za umanjeње rizika od pranja novca i finansiranja terorizma**

Sistem interne kontrole u instituciji za elektronski novac bi trebao obuhvatiti:

- sisteme za nadzor transakcija koji otkrivaju nepravilnosti ili sumnjive uzorke ponašanja, uključujući neočekivanu upotrebu proizvoda na način za koji nije predviđen;
- sisteme koji identifikuju odstupanja između pruženih i otkrivenih informacija, kao npr. između informacija o državi porijekla i internet protokol adresa (IP adresa) otkrivene elektronskim putem;
- sisteme koji omogućavaju dostavljanje podataka o drugim poslovnim odnosima i koji mogu identifikovati uzorke kao što su isti instrumenti finansiranja ili isti podaci za kontakt;
- sisteme koji identifikuju koristi li se proizvod s trgovcima koji trguju robom i uslugama koje su povezane s visokim rizikom od finansijskog kriminala.

## **6.6 Produbljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija**

Mjere produbljenog utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrole transakcija koje bi institucija za elektronski novac trebala primijeniti u visokorizičnim situacijama uključuju:

- prikupljanje dodatnih informacija o klijentima prilikom identifikacije, kao što su informacije o izvoru sredstava;
- primjenu dodatnih mjera provjere iz pouzdanih i nezavisnih izvora (npr. provjera iz javno dostupnih baza podataka) kako bi se provjerio identitet klijenta ili stvarnog vlasnika;
- prikupljanje dodatnih informacija o predviđenoj svrsi poslovnog odnosa (npr. putem upitnika dostavljenim klijentima o njihovom poslovanju, državi geografskom području u koje namjeravaju prenositi elektronski novac);
- prikupljanje informacija o trgovcu, odnosno primaocu plaćanja, posebno kada izdavalac elektronskog novca ima razloga da sumnja da se njegovi proizvodi upotrebljavaju kako bi se kupila nezakonita roba ili roba namijenjena samo određenim licima;
- provjere identiteta kako bi se obezbijedilo da se klijent predstavlja istinito;
- primjenu produbljenog nadzora u odnosu na pojedinačne poslovne odnose sa klijentom, kao i povremene transakcije;
- utvrđivanje izvora ili odredišta sredstava.

## **6.7 Pojednostavljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija**

Pojednostavljene mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija u niskorizičnim situacijama uključuju:

- provjeru identiteta klijenta na osnovu plaćanja sa računa koji glasi isključivo na ime klijenta ili računa za koji se može dokazati da ga klijent kontroliše kod uređene kreditne ili finansijske institucije u okviru Evropskog ekonomskog prostora;
- provjeru identiteta na osnovu manje pouzdanih izvora;
- upotrebu alternativnih metoda provjere identiteta;
- pretpostavku prirode i predviđene svrhe poslovnog odnosa kada je to očigledno (npr. u slučaju određenih poklon kartica koje nisu obuhvaćene izuzetkom koji se odnosi na uzak krug lica);
- smanjenje intenziteta nadzora dok se ne postigne određeni novčani limit
- budući da je kontinuirani nadzor važno sredstvo prikupljanja dodatnih informacija o faktorima rizika klijenata tokom poslovnog odnosa, taj bi se limit, kako za pojedine transakcije, tako i za transakcije za koje postoje naznake da bi mogle biti povezane tokom perioda od 12 mjeseci, trebalo postaviti na nivo koji je institucija za elektronski novac procijenila da predstavlja niži rizik od pranja novca i finansiranja terorizma.

#### **IV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE**

Obveznici su dužni da svoja interna akta usklade sa ovim smjernicama i sprovedu ostale aktivnosti neophodne za obezbjeđivanje primjene ovih smjernica u roku od 60 dana od dana njihovog objavljivanja.

Danom stupanja na snagu ovih smjernica prestaju da važe Smjernice za analizu rizika kod banaka radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma broj 0101-258/2-8 25.02.2010.godine.

Ove smjernice stupaju na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore.

#### **SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE**

O.br. 0101- 3292-6/2019  
Podgorica, 05.04.2019. godine

**PREDSJEDAVAJUĆI  
G U V E R N E R,**

**dr Radoje Žugić, s.r.**

## OBRAZAC ZA IDENTIFIKACIJU POLITIČKI EKSPONIRANOG LICA

Obrazac PEL

**Politički eksponirano lice**, saglasno Zakonu, je crnogorski državljanin koji obavlja javnu funkciju (tabela 1 ovog obrasca) i strani državljanin kojeg je strana država ili međunarodna organizacija imenovala, odnosno postavila na javnu funkciju (tabela 2 ovog obrasca), uključujući i članove njegove uže porodice i bliže saradnike.

**Članovima uže porodice politički eksponiranog lica** smatraju se bračni ili vanbračni supružnik i djeca rođena u braku ili van braka i usvojenici, njihovi bračni ili vanbračni supružnici, roditelji, braća i sestre.

**Bližim saradnikom politički eksponiranog lica** smatra se:

- 1) fizičko lice koje ima zajedničku svojinu nad pravnim licem, uspostavljen poslovni odnos ili drugu vrstu bližih poslovnih odnosa sa politički eksponiranim licem;
- 2) fizičko lice koje ima svojinu nad pravnim licem ili ima uspostavljen poslovni odnos u korist politički eksponiranog lica iz tabele 1 i 2 ovog obrasca koje ima zajedničku dobit iz imovine ili uspostavljenog poslovnog odnosa ili drugu vrstu bližih poslovnih kontakata.

U skladu sa Zakonom, molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja:

Tabela 1

**Da li ste crnogorski državljanin koji obavlja javnu funkciju uključujući i period od najmanje 12 mjeseci od dana prestanka obavljanja javne funkcije?**

1.	predsjednik Crne Gore, predsjednik Skupštine Crne Gore, predsjednik i član Vlade;	DA	NE
2.	poslanik;	DA	NE
3.	član upravnih organa političkih partija;	DA	NE
4.	državni sekretar, generalni direktor i sekretar u ministarstvu, starješina organa uprave i pomoćnik starješine;	DA	NE
5.	gradonačelnik i zamjenik gradonačelnika, predsjednik i potpredsjednik opštine, predsjednik skupštine opštine, Glavnog grada i Prijestonice;	DA	NE
6.	predsjednik i sudija Vrhovnog suda Crne Gore i predsjednik i sudija Ustavnog suda Crne Gore;	DA	NE
7.	član Senata Državne revizorske institucije i Savjeta Centralne banke;	DA	NE
8.	ambasador, konzul, načelnik Generalštaba Vojske Crne Gore, general i admiral Vojske CG;	DA	NE
9.	direktor, zamjenik, odnosno pomoćnik direktora i član organa upravljanja i nadzornih organa pravnih lica koja su u većinskom vlasništvu države.	DA	NE

Tabela 2

**Da li ste strani državljanin koji obavlja javnu funkciju uključujući i period od najmanje 12 mjeseci od dana prestanka obavljanja javne funkcije?**

1.	predsjednik države, predsjednik vlade, ministar i njegov zamjenik;	DA	NE
2.	član parlamenta;	DA	NE
3.	član upravnih organa političkih partija;	DA	NE
4.	član vrhovnog suda, ustavnog suda ili drugih pravosudnih organa na visokom nivou, protiv čije presude, osim izuzetno, nije moguće koristiti redovni ili vanredni pravni lijek;	DA	NE
5.	član računskih sudova, odnosno vrhovnih revizorskih institucija i savjeta centralnih banaka;	DA	NE
6.	ambasador, konzul i visoki oficir oružanih snaga;	DA	NE
7.	član organa upravljanja i nadzornih organa pravnih lica koja su u većinskom vlasništvu države;	DA	NE
8.	direktor, zamjenik, odnosno pomoćnik direktora i član borda ili ekvivalentne funkcije u međunarodnoj organizaciji.	DA	NE

Tabela 3

<b>Da li ste član uže porodice lica navedenih u tabeli 1 ili 2?</b>			
1.	bračni ili vanbračni supružnik;	DA	NE
2.	dijete rođeno u braku ili van braka i usvojenik, njegov bračni ili vanbračni supružnik;	DA	NE
3.	roditelj, brat ili sestra.	DA	NE
<b>Tabela 4</b>			
<b>Da li ste bliži saradnik lica navedenih u tabeli 1 i 2 ovog obrasca?</b>			
1.	da li imate zajedničku svojinu nad pravnim licem, uspostavljen poslovni odnos ili drugu vrstu bližih poslovnih odnosa sa politički eksponiranim licem iz u tabele 1 i 2 ovog obrasca?	DA	NE
2.	da li imate svojinu nad pravnim licem ili imate uspostavljen poslovni odnos u korist politički eksponiranim licem iz u tabele 1 i 2 ovog obrasca ?	DA	NE
<b>Tabela 5</b>			
<b>Podaci koje klijent dostavlja obvezniku nakon isteka 12 mjeseci od dana prestanka obavljanja javne funkcije, na osnovu kojih prestaje obaveza obveznika da tretira klijenta kao politički eksponirano lice</b>			
1.	da li je proteklo 12 mjeseci od prestanka obavljanja javne funkcije na kojoj ste imenovani?	DA	NE
2.	da li ste član uže porodice ili bliži saradnik lica koje je obavljalo javnu funkciju iz u tabele 1 i 2 ovog obrasca?	DA	NE

Ukoliko ste na neko od gore navedenih pitanja iz tab. 1,2,3 i 4 odgovorili sa DA, Vi ste saglasno Zakonu politički eksponirano lice. Stoga je potrebno da navedete porijeklo imovine ili sredstava koji su ili će biti predmet poslovnog odnosa ili transakcije:

\_\_\_\_\_

Svojeručnim potpisom potvrđujem da su gore navedeni podaci tačni i istiniti.

Ime i prezime klijenta: \_\_\_\_\_

Adresa klijenta: \_\_\_\_\_

Datum rođenja klijenta: \_\_\_\_\_

Mjesto i datum: \_\_\_\_\_

Potpis klijenta: \_\_\_\_\_

Ime i prezime zaposlenog kod obveznika: \_\_\_\_\_

Mjesto i datum: \_\_\_\_\_

Potpis zaposlenog kod obveznika: \_\_\_\_\_

**Saglasan/a sam da se uspostavi poslovni odnos i/ili izvrši transakcija sa politički eksponiranim licem.**

Ime i prezime odgovornog lica obveznika: \_\_\_\_\_

Potpis odgovornog lica obveznika: \_\_\_\_\_

Mjesto i datum: \_\_\_\_\_